Беларусь Еўропе не таварыш (стар. 2)
Будзем слаць лісты па-новаму (стар. 8)

СВАБОДА

Год заснавання 1902
Выходзіць з 1990
Галоўны рэдактар Ігар Германчук
Заснавальнік Павел Жук
Наклад 34.420
Адрас рэдакцыі:
220088, Мінск, вул.Іванаўская, 56
Тэл./факс 2 362 441

Аўторак, 1 ліпеня 1997 | № 70 | Кошт свабодны

18 тысяч хлопцаў пойдуць служыць

25 тысяч маладых грамадзянаў Беларусі падлягаюць сёлета прызыву ў войска.

Аднак служыць пойдуць не больш 18 тысяч — столькі запрасілі ўзброеныя сілы, памежныя, унутраныя і чыгуначныя войскі, а таксама падраздзяленні КДБ.

Такім чынам, прызыўнікоў хапае, аднак якасць пакаленняў, якія ідуць на змену сёняшнім вайскоўцам, з кожным годам становіцца ўсё ніжэй. Калі летась медычныя камісіі прызналі годнымі да службы 57—60% прызыўнікоў, то цяпер усяго 53%. Такую лічбу назваў кіраўнік мабілізацыйнага ўпраўлення Галоўнага штаба ўзброеных сілаў генерал-маёр Міхаіл Каўрын. Самыя слабыя прызыўнікі падрастаюць у Мінску — тут прызнаны годнымі да службы толькі 33% юнакоў. А вось самым здаровым, як ні дзіўна, аказалася маладое папаўненне з Гомельшчыны — там 68% васемнаццацігадовых хлопцаў маюць здароўе, якое дазваляе служыць у войску.

Па інфармацыі генерал-маёра, падчас вясенняй прызыўной кампаніі не з'явіліся па выкліках ваенкаматаў 1.400 юнакоў. Прыкладна тысячу з гэтай колькасці кіраўнік мабілізацыйнага ўпраўлення вызначае як «свядомых укланістаў», якіх прыйдзецца адшукваць з дапамогай міліцыі. Па словах генерала, у мінулым годзе некалькі юнакоў атрымалі па 1,5 года турмы за ўхіленне ад вайсковай службы.

Алесь ПАЎЛОВІЧ

Ганчару шыюць справу аб «паклёпе на прэзідэнта»

Па загадзе Пракуратуры Рэспублікі рыхтуецца крымінальная справа супраць Віктара Ганчара. Дэпутата Вярхоўнага Савета 13-га склікання ўжо некалькі разоў выклікалі ў пракуратуру Савецкага раёна Мінска для дачы тлумачэнняў.

Віктару Ганчару збіраюцца інкрымінаваць цэлы «букет» абвінавачванняў. Яго абвінавачваюць у прысваенні ўлады і паўнамоцтваў службовай асобы (190-ы артыкул Крымінальнага кодэкса, да двух гадоў пазбаўлення волі), прадастаўленне заведама лжывых звестак (арт. 171 КК, да двух гадоў), а таксама паклёп на службовую асобу ў звязцы з ілжывымі абвінавачваннямі яе ў злачынстве (арт. 128 ч.2 КК, да пяці гадоў). У выніку рэспектабельны дэпутат выглядае як закаранелы злачынца. Чым жа Віктар Ганчар настолькі не дагадзіў рэжыму?

Яшчэ ў лютым гэтага года была створаная спецыяльная камісія Вярхоўнага Савета па праваой ацэнцы парушэнняў Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь прэзідэнтам Лукашэнкам. Яе ўзначаліў дэпутат В.Ганчар. Заключэнне камісіі, складзенае ў строга юрыдычным плане, займае 85 старонак друкаванага тэксту. *«Аналіз указаў і распараджэнняў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Лукашэнкі А.Г.,* — гаворыцца ў заключэнні, — *паказвае, што з першых жа дзён знаходжання ва ўладзе прэзідэнт стаў на шлях захопу дзяржаўнай улады пры дапамозе незаконнага фактычнага пашырэння ўласных паўнамоцтваў, пазбаўлення незалежнасці ўсіх галінаў улады, абмежавання правоў і свабодаў грамадзян».* Далей прыводзіцца скрупулёзны пералік супрацьзаконных указаў і распараджэнняў Лукашэнкі (такіх набралася аж 156) і прававы каментар да іх.

У заключэнні робіцца высновa, што Лукашэнка ажыццявіў захоп дзяржаўнай улады неканстытуцыйным шляхам. Такім чынам, спецыяльная камісія інкрымінуе Лукашэнку арт. 61¹ Крымінальнага кодэкса.

Мяркуецца, што заключэнне будзе разглядацца на бліжэйшым паседжанні Вярхоўнага Савета. Як толькі заключэнне будзе афіцыйна вынесена на Вярхоўны Савет, паводле арт. 104 Канстытуцыі паўнамоцтвы прэзідэнта дэ-юрэ прыпыняюцца.

Копіі гэтага заключэння камісія накіравала ў Мінюст, Пракуратуру, Вярхоўны і Канстытуцыйны суды, у Інстытут філасофіі і права Акадэміі навук, на юрыдычныя факультэты Беларускага дзяржаўнага і Гродзенскага універсітэтаў, а таксама ў Парламенцкую Асамблею Савета Еўропы і ў Венецыянскую камісію. Рэакцыяй на зварот дэпутацкай камісіі да шырокай айчыннай і замежнай аўдыторыі стаў загад генпракурора А.Бажэлкі «разабрацца» з непакорлівым дэпутатам. Па неафіцыйных звестках, апошнім у ланцужку тых, на каго спусцілі гэты загад, аказаўся намеснік пракурора Савецкага раёна Анатоль Бародзіч. Менавіта ён цяпер ламае галаву над тым, як з дэпутацкага расследавання зрабіць «прысваенне ўлады, падлог і паклёп на прэзідэнта». Пры гэтым ён атрымаў жорсткую ўстаноўку распачаць крымінальную справу як мага хутчэй.

Дарэчы, калі ўжо казаць пра прысваенне ўлады і паўнамоцтваў, дык тут у нашай краіне Лукашэнку проста няма роўных. Якраз гэтае дзеянне ён учыніў і ў адносінах таго ж Ганчара, калі, не маючы на тое ніякага права, сваім указам зняў яго з пасады старшыні Цэнтрвыбаркама і сіламі міліцыі выдварыў яго са службовага кабінета. Гэтае праваапрушэнне таксама згадваецца ў заключэнні камісіі.

Алег ГРУЗДЗІЛОВІЧ
Вадзім КАЗНАЧЭЕЎ

Трагедыя ў Латвіі:

Васьмёра дзяцей загінулі

Учарашні дзень у Латвіі быў днём нацыянальнай жалобы. Уся краіна смуткавала па ахвярах трагедыі, якая ў мінулую суботу забрала жыцці васьмярых дзяцей.

Гэта здарылася ў горадзе Талсі, што ў ста кіламетрах ад Рыгі. Мясцовыя паліцэйскія сумесна з пажарнікамі праводзілі сваё традыцыйнае свята, у праграму якога, апроч розных канцэртаў і спаборніцтваў, упершыню ўвайшоў і такі атракцыён для дзяцей, як пад'ём жадаючых у люльцы пажарнага крана для агляду горада з 20-метровай вышыні.

Цяпер у Латвіі спрачаюцца, ці мелі права арганізатары свята выкарыстоўваць пажарную тэхніку ў мэтах, не прадугледжаных інструкцыямі. Да таго ж, яны яўна парушылі парадак выкарыстання пад'ёмніка: пры максімальнай нагрузцы ў 350 кг на ім падымалася не менш чым па трыццаць дзяцей. «Эпіпаж», якому не пашанцавала, быў ужо дзесятым. Сярод 30 дзяцей было трое дарослых, але яны нічым не змаглі дапамагчы юным пасажырам люлькі, калі тая нахілілася, а потым адарвалася і паляцела ўніз — спачатку ўпала на машыну, а потым на зямлю. У выніку 8 дзяцей ва ўзросце ад 4 да 16 гадоў загінулі адразу, некалькі малых ўсё яшчэ знаходзяцца ў вельмі цяжкім стане, за іхнія жыцці змагаюцца дактары. Па ўсёй Латвіі вядзецца збор сродкаў на дапамогу ахвярам трагедыі.

Урад Латвіі адрэагаваў на здарэнне хутка і рашуча. Адразу была ўзбуджана крымінальная справа, зняты з пасады кіраўнік пажарнай службы горада Талсі, які, хутчэй за ўсё, пойдзе пад суд, пазбавіліся партфеляў яшчэ некалькі мясцовых кіраўнікоў. Па інфармацыі з Рыгі, не выключаецца, што ў адстаўку пойдзе міністр унутраных справаў Латвіі.

...Не хацелася б праводзіць сумных паралеляў, ці, не дай Бог, «накаркаць», але той стыль, у якім у гэтыя дні ў Мінску праходзяць рэпетыцыі «свята рэспублікі», дае падставу думаць, што нашыя ўлады, як тыя латвійскія пажарныя, не зусім уяўляюць сабе рызыку атракцыёнаў, якія прызначаюцца для забавы ўдзельнікаў святаў. Мала таго, што самалёты і верталёты, якія баражыруюць літаральна над дахамі, палохаюць ровам сваіх матораў жыхароў сталіцы, дык гэтыя «лятаючыя крэпасці» ў любы момант могуць яшчэ зваліцца людзям на галовы. Ніводная самая надзейная авіятэхніка не гарантуе стопрацэнтна ад аварыі, якая можа здарыцца як на рэпетыцыі, так і падчас парада. Вось чаму ва ўсім свеце авіяшоў ніколі не праводзяцца над гарадамі, а толькі ў спецыяльных месцах. Няўжо і нам трэба перажыць трагедыю кшталту той, што здарылася ў Латвіі, каб зразумець нарэшце, што жыцці людзей важнейшыя за любыя святы?!

Алег ГРУЗДЗІЛОВІЧ

Народныя грошы ідуць на лукамол

Лукашэнка «согласен». А вы?

Фінансаванне Беларускага патрыятычнага саюза моладзі ідзе поўным ходам. На ўтрыманне «патрыётаў» з рэспубліканскага бюджэту ўжо выдзелена 5,6 мільярда рублёў, а таксама — аўтамабілі, тэхніка, памяшканні і інш. У цэнтральным апараце БПСМ пакуль што будзе працаваць 50 функцыянераў. Акрамя таго, лукамольскія камітэты ствараюцца ва ўсіх абласных і раённых цэнтрах, фінансавацца яны будуць за кошт мясцовых бюджэтаў.

На «дакладной запісцы», копію якой мы друкуем сёння, Лукашэнка ўласнаручна напісаў: *«Согласен»*. Пачытайце гэты дакумент — і вам усё стане ясна. Мала таго, што беларускім падаткаплацельшчыкам прыходзіцца ўтрымліваць раздутыя штаты чыноўнікаў, дык тут яшчэ вешаюць на нашую шыю батальёны пранырлівых пацаноў.

Мікола ГРЫНЯВІЦКІ

На здымку: лідэр прэзідэнцкіх патрыётаў Усевалад Янчэўскі і намеснік мэра Мінска Віктар Чыкін.

Президенту Республики Беларусь
Лукашенко А.Г.

ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА
5.06.97 № 25/28
О создании Белорусского патриотического Союза молодежи

Согласен
[подпись] 24.06.97

В соответствии с Вашим поручением об оказании содействия в создании Белорусского патриотического Союза молодежи информируем:

в целях определения основных организационных вопросов, связанных с БПСМ, и их реализации Главой Администрации Президента Республики Беларусь проведено два совещания с председателями облисполкомов и их заместителями;

для определения перспективного плана работы БПСМ Администрация Президента и Комитет госконтроля организовали встречу секретариата БПСМ с бывшими секретарями ЦК комсомола и ответственными работниками министерств и ведомств республики;

Управлением делами Президента совместно с Администрацией оказана помощь Секретариату БПСМ в определении структуры, численности и материальном обеспечении аппарата ЦК БПСМ:

произведена регистрация Устава БПСМ.

На сегодняшний день для размещения аппарата ЦК БПСМ в здании по ул.К.Маркса, 40 высвобождено 14 кабинетов площадью 256.66 кв.м. Шесть из них полностью отремонтированы, укомплектованы мебелью и телефонной связью. Ремонт и комплектация остальных кабинетов будут завершены к концу недели.

Дополнительно к имеющимся трем компьютерам, ксероксу, 10 пейджерам для работы выделены копировальный аппарат, три компьютера с лазерным и цветным принтером, три факса, десять телефонных аппаратов и десять пейджеров.

За ЦК БПСМ дополнительно закреплено четыре автомобиля с установленным лимитом пробега - 8 тыс.км в месяц.

В соответствии с разработанной структурой БПСМ определена штатная численность Центрального аппарата в количестве 50 человек, произведен расчет заработной платы, исходя из приравненного статуса БПСМ к Госкомитету по делам молодежи.

Председателям облисполкомов дано поручение во всех областных и районных центрах до конца недели решить вопрос о выделении до трех кабинетов с мебелью и связью и по одному служебному автомобилю с водителем.

Рекомендовано определить и срочно подобрать кадры освобожденных работников исходя из следующей штатной численности аппарата БПСМ:

2

областной - 15;
районной - 5 человек;
крупные города - 10 человек.

Вся организационная работа по созданию БПСМ должна быть завершена до 20 июня т.г.

Предлагается:

1. **Финансирование Центрального аппарата БПСМ в количестве 50 человек и 42 областных работников, входящих в номенклатуру ЦК БПСМ (по 6 человек в областях и г.Минске: секретариат и орготдел), производить за счет республиканского бюджета.** Остальной аппарат областных и районных комитетов финансируется за счет местных средств.
2. Поддержать смету расходов БПСМ на 1997 г. в размере 5,6 млрд.руб. и поручить Министерству финансов выделить данную сумму из средств, предусмотренных в республиканском бюджете на реализацию программ "Молодежь Беларуси".
3. Финансирование БПСМ в целях контроля и рационального использования средств производить через Госкомитет по делам молодежи.
4. Подбор и расстановку кадров производить по согласованию с Администрацией Президента и обл(рай-, гор-)исполкомами.
5. Поддержать просьбу БПСМ стать соучредителем газеты "Знамя юности".
6. Поручить Национальной государственной телерадиокомпании совместно с БПСМ создать информационно-публицистические программы по пропаганде Союза. Заведующих молодежными редакциями радио и телевидения включить в номенклатуру ЦК БПСМ.
7. Включить представителей БПСМ для участия в международных программах в рамках межправительственных (Россия, Украина, Молдова, Франция) и межведомственных (Англия, Италия, Германия) соглашений Госкомитета по делам молодежи.
8. Включить БПСМ для решения социальных и других молодежных проблем соискателем Республиканской программы "Молодежь Беларуси", одобренной Постановлением Кабинета Министров Республики Беларусь от 4 апреля 1996 г. № 238 и рассчитанной до 2000 года.
9. Ввести в состав специальных фондов Президента Республики Беларусь по социальной поддержке одаренных учащихся и студентов и по поддержке талантливой молодежи соответственно секретаря ЦК БПСМ по работе с учащейся и студенческой молодежью и секретаря по идеологии.

Просим поддержать.

Глава Администрации Президента Республики Беларусь — [подпись] М.В.Мясникович

Управляющий делами Президента Республики Беларусь — [подпись] И.И.Титенков

Когда в стране беда...

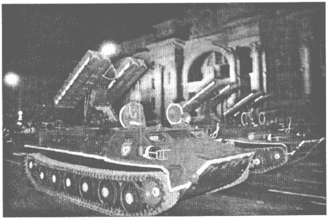
Мы, рабочие минского завода имени Вавилова, готовы отработать безвозмездно один день для оказания помощи пострадавшим от урагана. Для привлечения дополнительных средств предлагаем: отменить военный парад, фейерверк, сократить до минимума расходы на празднование 930-летия города Минска, прекратить финансирование БПСМ. Освободившиеся средства предлагаем направить на оказание помощи пострадавшим от стихии. Мы считаем недопустимым проведение широкомасштабных увеселительных мероприятий во время всенародного бедствия.

М.Сазан, А.Попков, А.Федотка, И.Иванов, А.Сивцов, С.Тарашкевич, О.Ангилевич, П.Фролов и другие (всего под письмом стоят подписи 26 человек)

P.S. Большинство рабочих нашего завода разделяют такую точку зрения. Просим опубликовать наше письмо.

Михаил САЗАН, *литейщик*

Згодна з апошнімі дадзенымі міністэрства па надзвычайных сітуацыях Беларусі, у выніку ўрагану пацярпелі 654 населеныя пункты; разбураны 346 вытворчых памяшканняў і 376 жылых дамоў; пашкоджана 7.200 жылых дамоў і 1.520 вытворчых памяшканняў. Агульная колькасць загінуўшых у выніку стыхійнага бедства дасягнула пяці чалавек, параненых — сарака васьмі чалавек. Паводле ацэнак спецыялістаў, сума ўрону, нанесенага стыхіяй, складае каля 1 трыльёна рублёў. Аднак на перададленне ўсіх наступстваў стыхійнага бедства патрэбна сума прынамсі ў два разы большая.

На здымку: гусенічная бронетэхніка на праспекце Скарыны ў Мінску. Падрыхтоўка да парада ідзе дзень і ноч.

Яшчэ адзін ліберал

Былы міністр абароны генерал-палкоўнік Павел Казлоўскі днямі ўступіў у Аб'яднаную грамадзянскую партыю.

П.Казлоўскі патлумачыў свой выбар тым, што *«гэтая партыя мае найбольш абгрунтаваную эканамічную праграму»*, якую ён падзяляе. У межах партыйнай дзейнасці генерал мае намер заняцца распрацоўкай канцэпцыі ваеннай рэформы.

Як вядома, Казлоўскі быў аштрафаваны на 5 млн. рублёў за ўдзел у святочным шэсці з нагоды Дня Канстытуцыі. Зараз улады пагражаюць у выпадку нявыплаты штрафу апісаць маёмасць генерала.

В.К.

Орша збіраецца баставаць

Рабочыя акцыянернага таварыства «Орша» запатрабавалі ад кіраўніцтва прадпрыемства неадкладна пагасіць запазычанасць па зарплаце, якую яны не атрымлівалі з красавіка.

У адваротным выпадку з 1 ліпеня будзе абвешчаны бестэрміновы страйк. Паводле звестак, папярэджальная забастоўка ўжо прайшла на прадпрыемстве некалькі дзён таму. Адміністрацыя АТ і мясцовая вертыкаль абяцаюць рабочым «разабрацца». Адначасова лідэр аршанскага Свабоднага прафсаюза Віктар Андрэеў сцвярджае, што грошы з бюджэту прадпрыемства бяруцца на падрыхтоўку да святкавання юбілею горада.

Запас нафты на 7 гадзін

Востры недахоп сыравіны зведвае Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод.

Як паведаміла крыніца ва ўрадзе, рэсурсы нафты на прадпрыемстве складаюць толькі 2,7 тысяч тон — гэтага дастаткова ўсяго на 7 гадзін працы. Апошнія дні прадпрыемства працавала ў ашчадным рэжыме, перапрацоўваючы ў суткі 8-10 тысяч тон нафты, у той час як нармальны аб'ём перапрацоўкі складае 17-20 тысяч тон у суткі.

Асноўнай прычынай вытворчага крызісу з'яўляецца зніжэнне паставак сыравіны кампаніяй «Славнефть». Аб'ём перапрацоўкі нафты на АТ «Мазырскі НПЗ» у студзені-траўні 1997 года склаў 1.623 тысячы тон — або 65,1% да аналагічнага леташняга перыяду.

БелаПАН

Шампанскае – на аукцыён. Грошы – на свята горада

У мінулы чацвер у Мінску адбыўся аукцыён, прысвечаны 930-годдзю сталіцы. Акрамя аб'ектаў камунальнай уласнасці, Мінскі гарвыканкам выставіў на продаж два «святочныя лоты з сімволікай юбілея».

Удзельнікі аўкцыёна пра гэтыя «святочныя лоты» былі паінфармаваныя загадзя, але толькі ў зале Палаца культуры прафсаюзаў, дзе праводзіліся таргі, стала вядома: на продаж прапануюцца два наборы з шампанскага, каробкі цукерак і кубкаў, на якіх адбіты герб Мінска і юбілейная дата 930. Адзін набор быў прададзены за 900 тысяч рублёў, другі — за 850 тыс. Мінгарвыканкам паведаміў, што грошы *«будуць накіраваны на правядзенне ўрачыстасцяў 4-5 ліпеня»*. Што ж, сума істотная, становіцца ясна, адкуль бяруцца сродкі на пампезнае святкаванне.

Акрамя таго, на продаж выстаўляліся 11 аб'ектаў гарадской уласнасці, з іх прададзена 7. Ніхто не захацеў купіць будынак рэстарана «Журавінка» на Свіслачы, які ўжо амаль дзесяць гадоў як зачынены на рамонт. Затое новых гаспадароў займелі будынкі ў гістарычнай частцы горада — на вул. Камсамольскай (дамы 5, 7, 9) і вул. Рэвалюцыйнай (д. 14). Умова продажу: памяшканні можна выкарыстоўваць толькі пад адміністратыўныя мэты (г.зн. што тут дазваляецца размясціць офісы, але не вытворчасць). Акрамя таго, новы ўладальнік абавязаны *«захаваць гістарычны выгляд»*, што ў адпаведнасці з палажэннем Мінгарвыканкама фактычна азначае, што гаспадары павінны будуць адрэстаўраваць будынкі. А вось кінатэатр «Ударнік» прадалі без усякіх асаблівых умоваў, і што зробіць з яго новы ўладальнік — пакуль невядома.

Увогуле ж аукцыён быў даволі напружаным: на ўдзел у таргах падалі заяўкі 43 ўдзельнікі, яны сапраўды моцна канкурыравалі за права стаць уладальнікамі нерухомасці ў Мінску. У выніку ў гарадскі бюджэт паступіць 15 мільярдаў 650 мільёнаў рублёў, што складае больш за 500 тысяч амерыканскіх долараў.

Алесь САДОЎСКІ

Беларусь Европе не товарищ

На слушаниях, посвященных ситуации в Беларуси, которые проводил Политический комитет Парламентской Ассамблеи Совета Европы в Страсбурге, делегация Верховного Совета состояла из представителей различных фракций. Социал-демократов представлял П.Кравченко, аграриев — М.Гируть, от Партии коммунистов участвовал С.Калякин, от Объединенной гражданской партии — А.Лебедько. Двое последних провели 27 июня в Минске пресс-конференцию.

На прежних позициях

С докладом «Ситуация в Беларуси» на слушаниях в Страсбурге выступил сэр Дадли Смит, входящий в руководство Консервативной партии Великобритании. Он начал доклад с того, что, по его мнению, *«если определять, какие государства не подходят для Совета Европы, то первым из них я назвал бы Республику Беларусь»*. В качестве основных причин столь суровой оценки Д.Смит назвал *«диктаторский стиль режима Лукашенко, политические репрессии, жесткие действия полиции»*. Далее докладчик изложил хронологию развития политической ситуации в Беларуси с сентября 1992 г. (когда ПАСЕ предоставила нашей стране статус специально приглашенной). Из текста доклада видно, что Д.Смит очень хорошо осведомлен о событиях в нашей стране. Он говорил о лукашенковской конституции, которая *«содержит минимальное количество демократических стандартов»*, а также подробно рассказал об условиях, в которых проводился «референдум», и сделал вывод, что *«обстоятельства его проведения лишают его всякой законной силы»*. Д.Смит остановился на отсутствии независимой судебной власти, свободы слова и собраний (акцентировав внимание на лукашенковском декрете № 5). Была приведена цитата из доклада миссии ОБСЕ: *«Беспорядочные аресты и жестокость милиции составляют значительную угрозу гражданским правам и верховенству закона в Беларуси. Милиция играет ключевую роль в проведении четкой государственной политики преследования и подавления оппозиционных мнений»*. Наряду с упомянутыми, затрагивалось множество других аспектов. *«Беларусь вернулась к авторитарной практике советского типа»*, — заявил Д.Смит.

После встречи с делегацией ВС специальное заявление по Беларуси приняла фракция Европейских народных партий — вторая по величине в ПАСЕ (в эту фракцию входят 144 парламентария, — например, от партий, в которые входят канцлер Германии и президент Франции, депутаты от партии «Наш дом — Россия», председатель ПАСЕ Л.Фишер). В заявлении даются жесткие оценки действиям белорусских властей (упор делается на политические репрессии, *«многочисленные факты нарушения прав и свобод тысяч граждан Беларуси»*, *«лишение оппозиции доступа к государственным, особенно электронным, СМИ»*). Фракция будет инициировать создание в рамках ПАСЕ депутатской группы поддержки белорусского парламентаризма и Верховного Совета Беларуси.

Анатолий Лебедько передал в ПАСЕ материалы, подготовленные специальной комиссией ВС под председательством В.Гончара. В этих материалах действия Лукашенко однозначно трактуются как государственный переворот и захват власти неконституционным путем. Европейцы дадут этим материалам экспертные и юридические оценки.

Парламент Беларуси – это Верховный Совет

Как подчеркнул А.Лебедько, *«Верховный Совет на слушаниях воспринимался как единственный правомочный законодательный орган, и ни один человек, включая представителей России, не поставил это под сомнение. Делегация «национального собрания» во главе с Ю.Малумовым шла исключительно под грифом «сторона, представляющая президента Беларуси» — опять же, никто ни разу не обмолвился о том, что эти люди представляют парламент нашей страны»*. Делегации всех стран, включая СНГ, в т.ч. представители левых сил, в белорусском конфликте стали на сторону Верховного Совета, а не Лукашенко. Исключением была только Россия — но и в делегации этой страны, как заметил А.Лебедько, не было единства. Например, Г.Кузнецов, возглавляющий группу депутатов Госдумы «Наш дом — Россия», полностью поддержал Верховный Совет, посетовал, что НДР не может влиять на позицию Госдумы по белорусскому вопросу, и возложил ответственность за то, что Госдума поддерживает Лукашенко, на левое большинство. Добавим от себя, что подобные заявления не очень гармонируют с действиями, которые предпринимал лидер НДР В.Черномырдин по отношению к Беларуси во время противостояния между Лукашенко и парламентом — но факт остается фактом. Возможно, «Наш дом — Россия» решил приобрести более респектабельный имидж в глазах европейских парламентариев — все же поддержка диктатуры выглядит грубо и не по-европейски, и уважения «Нашему дому» не прибавляет.

Что же касается левого большинства в Госдуме, то Сергей Калякин высказался о своих российских коллегах следующим образом: *«Российские коммунисты не всегда понимают наши внутренние проблемы. Во имя интеграции и создания единого государства они закрывают глаза на нарушения законности и прав человека в Беларуси»*. Однако именно в связи с союзом Беларуси и России, как отметил С.Калякин, *«российская сторона попадает в незавидную позицию: теперь она несет ответственность за то, что творится в Беларуси»*.

Европе не нужны выборы в «палату»

Оба участника пресс-конференции опровергли муссирующиеся в последнее время слухи о том, что Европа будет удовлетворена, если Лукашенко проведет досрочные выборы в «палату». По словам С.Калякина, так считали лишь отдельные депутаты ПАСЕ — но и их удалось убедить в том, что такие выборы станут не более чем фарсом. *«Нам удалось донести до Парламентской Ассамблеи, что проблема — в конституционных полномочиях парламента, проблема в прекращении репрессий, в уважении прав человека, в доступе оппозиции к СМИ и т.д. А сами по себе новые выборы ничего не решают»*, — сказал С.Калякин.

А.Лебедько поведал, что к ситуации в Беларуси был проявлен огромный интерес: *«На пресс-конференции, посвященной началу работы Парламентской Ассамблеи, буквально каждый второй вопрос касался Беларуси»*. На закрытом заседании Политкомитета ПАСЕ, посвященном Беларуси, по сообщению А.Лебедько, выступления были выдержаны в категоричных тонах — *«поэтому, вопреки заявлениям режима, в ближайшее время ни вступление в Совет Европы, ни возобновление статуса специально приглашенного Беларуси не угрожает»*. Политкомитет обратился к ПАСЕ с рекомендацией направить в сентябре в Беларусь большую и представительную делегацию, которая должна будет встретиться с депутатами ВС, с оппозиционными партиями и правозащитными организациями, а также с представителями правящего режима, и детально изучить ситуацию. *«У Европы есть рычаги воздействия на Лукашенко, — подчеркнул А.Лебедько. — 3 млрд. долларов прямых инвестиций не приходят в Беларусь из-за политики Лукашенко»*.

Вадим КАЗНАЧЕЕВ

Магілёўскі педінстытут стаў універсітэтам

Міністэрства адукацыі павысіла статус Магілёўскага педінстытута, і цяпер ён будзе называцца універсітэтам.

Барацьба за новы статус вялася 3 гады. У вобласці ніхто не сумняваўся, што інстытут, які выпусціў настаўніка гісторыі Аляксандра Лукашэнку, атрымае «павышэнне». Але ж універсітэт павінен адпавядаць пэўным патрабаванням — колькасці прафесараў, выкладчыкаў з навуковым званнем і г.д. Нарошчванне гэтых паказчыкаў інстытут і займаўся апошнія гады. І вось урэшце здзейсніласа — прэзідэнцкая альма-матэр стала універсітэтам. У ВНУ спадзяюцца, што новы статус прынясе лепшае фінансаванне і значна палепшыць якасць падрыхтоўкі спецыялістаў.

Іван ЗАСАДА

Падзяка чачэнцаў

Чачэнскае зямляцтва ў Магілёве перадала 16 мільёнаў рублёў на патрэбы мясцовага дзетдома № 1.

Адзін з тых, хто зрабіў гэты дабрачынны крок, паведаміў, што калі пачалася вайна ў Чачні, то многія з яе жыхароў здолелі знайсці спакойнае жыццё ў нашай краіне. Цяпер прыйшоў час аддзячыць дабром. Зямляцтва мяркуе і далей дапамагаць дзетдому.

Сымон ГЛАЗШТЭЙН

СВАБОDА
1 ліпеня 1997 г., № 70

ДАГЕРОТИП

«Сидя в Сочи, выражаю моему народу соболезнование...»

Семен БУКЧИН

Что делают нормальные президенты нормальных стран, когда там случается несчастье — серьезная катастрофа, стихийное бедствие с человеческими жертвами, большими разрушениями? Нормальные президенты, где бы они ни были — за границей, на отдыхе, в гостях, — немедленно бросают всё и мчатся туда, где случилась беда. У них нет ни малейшего сомнения: в такие часы они должны быть со своим народом.

Так поступал Джордж Буш, когда в 1989 году произошло страшное землетрясение в Сан-Франциско. Так поступал Билл Клинтон в 1995 году, когда более полутораста человек погибли в результате террористического взрыва в Оклахоме, и дважды в 1996 г., в феврале, сразу после наводнения в штатах Вашингтон, Айдахо, Орегон, и в сентябре, когда сильнейший ураган налетел на Северную Каролину. Уж на что любил свою американскую славу президент Горбачев, но и тот немедленно прервал поездку по США и полетел в Армению, узнав о землетрясении в Спитаке.

23 июня беда пришла в Беларусь. Ураган забрал человеческие жизни, принес колоссальные материальные потери, последствия которых скажутся и на урожае, и на всем нашем и без того убогом уровне жизни. А где же президент? А президент беседует по телефону из Сочи с премьером Лингом: «Телефонный разговор между находящимся на отдыхе президентом Республики Беларусь Александром Лукашенко и председателем Совета Министров Сергеем Лингом состоялся 24 июня», — сообщает президентская пресс-служба.

Где находится на отдыхе президент — не сообщается. Может быть, это величайшая государственная тайна? Или все-таки неудобно? Тут несчастье, а он — в благословенном Сочи, нежится у моря...

О чем же беседуют государственные мужи? Наверное, г-н Линг сразу же сообщил г-ну президенту о большой беде? Нет, уверяет нас всезнающая пресс-служба. Сначала *«руководитель правительства проинформировал главу государства о предварительных итогах работы промышленности за 6 месяцев текущего года»*. Ну, может, теперь-то скажет о самом главном? Но собеседники не спешат. Подумаешь, какой-то ураган, какие-то погибшие, какие-то разрушенные дома, пострадавшие районы! Есть дела поважнее!

Далее, оказывается, *«Сергей Линг проинформировал Александра Лукашенко о ходе подготовки к предстоящему международному экономическому форуму в Кран-Монтане (Швейцария) и участии в нем белорусской делегации»*. Швейцария — это, конечно, хорошо! Ну после нее-то можно о том, что в деревне Скоморошки не осталось и дома с целой крышей, что рожь полегла на сотнях гектаров.

Ишь чего захотели! Всему свой черед. Далее *«глава государства выразил особую озабоченность ходом заготовки кормов для животноводства... дал ряд конкретных поручений правительству»*.

И, наконец, дождались благосклонного внимания и жертвы урагана. *«Президент страны заслушал информацию о последствиях сильного урагана, пронесшегося вечером 23 июня над некоторыми районами республики. Александр Лукашенко направил телеграмму с соболезнованием семьям погибших и пострадавшим от стихийного бедствия. Он дал указание правительству предпринять срочные меры для ликвидации последствий урагана и оказания помощи пострадавшим»*.

Естественно, они не говорили взволнованно. Президент не торопился узнать, что же за несчастье произошло в Беларуси. Сначала о ситуации на «Горизонте» и шарикоподшипниковом заводе, потом о форуме в Кран-Монтане, о заготовке кормов... А потом он «заслушал информацию...» Все солидно.

Представляете: вам сообщают о гибели ваших близких, а вы — «заслушиваете информацию...», а потом — «даете указания».

Кто-то скажет: такова форма. А где же боль? — спрошу я. Где истинное сострадание? Где сочувствующее лицо президента на экранах наших телевизоров? Где его обращение к народу? На многочасовые пустопорожние телевизионные самолюбования время всегда находилось. На краткое, но душевное обращение к соотечественникам — ума, культуры, души не хватило.

Хватило только на соболезнующую телеграмму. Каким же отсутствием элементарного такта, не говоря о прочем, нужно отличаться, чтобы повести себя по отношению к собственному народу так, как если бы он был не президентом попавшей в беду страны, а выражающим официальное сочувствие руководителем зарубежного государства.

«Пролетая над территорией Вашей страны, шлю Вашему Высокопревосходительству и Вашему народу ...»

А здесь даже не пролетал. Сидел себе в Сочи и послал своему народу телеграмку с соболезнованием.

Это и есть лицо режима. Циничное. Хамское. Лишенное элементарной культуры.

Подтверждает это и последний абзац официального сообщения:

«Напряженная обстановка, сложившаяся с заготовкой кормов, а также необходимость концентрации усилий по ликвидации последствий стихийного бедствия вынуждают Александра Лукашенко прервать отдых и возвратиться в страну».

Подумать только! Его вынудили прервать отпуск! И, конечно, на первом месте «заготовка кормов». Человеческая беда — это потом. После кормов он будет «концентрировать усилия...»

Вынужден прервать отпуск, но тем не менее не спешит. Приедет только *«после ранее запланированной рабочей поездки в г.Краснодар и встречи с руководством края...»*

Что же делать-то, если ранее все было запланировано? Не отказываться же из-за какого-то урагана в своей стране от того, чтобы послушать, как казаки будут кричать «Любо!» «лидеру мирового славянства»! И от встреч с краснодарским начальством... Он это дело любит. Хозяин.

... В любой стране может случиться беда. И тогда проступает истинный лик власти.

С каждым годом вследствие инфляции растет количество денежных купюр на руках у населения. Однако увеличивают денежные обороты не только печатные станки государства, но и «альтернативное» производство денежных купюр

Больше денег – больше фальши

Как сообщил Национальный банк, число фактов выявления фальшивых банкнот в последнее время резко возросло. Так, только за 5 месяцев нынешнего года количество подобных случаев подскочило более чем на 35% (в сравнении с соответствующим периодом прошлого года) и достигло 149.

В большинстве случаев подделывают доллары США — из всего числа зафиксированных случаев в 108 фигурировали именно они. Наиболее популярными являются 100-долларовые банкноты — их подделывали в 68 случаях. Причем качество подделок далеко не всегда на высоте — в основном банкноты изготовлялись путем ксерокопирования, офсетным способом или путем частичной подделки номинала (дописывания нулей и необходимого текста). Тем не менее в 13 случаях 100-долларовые банкноты были «суперподделками» — т.е. способ их изготовления очень похож на технологию производства настоящих долларов.

Намного меньшим уважением у фальшивомонетчиков пользуются 50-долларовые и 20-долларовые банкноты, которые были выявлены в 21 и 19 случаях из общего числа. Причем 50-долларовые банкноты изготовлялись путем переклейки нулей, портретов и текстовых обозначений на банкноте в 5 долларов. Иногда подобным образом изготовляются и 20-долларовые купюры. В апреле, например, была задержана жительница Москвы, которая пыталась сбыть 20-долларовую купюру, переделанную из 1-долларовой простым наклеиванием по углам чисел 20.

Фальшивые дойчемарки, похоже, менее распространены. Лишь в 8 случаях были выявлены фальшивые немецкие деньги достоинством 100 марок и в 2 случаях — 200 марок. Все они были изготовлены на цветном ксероксе. Белорусские рубли также не обойдены вниманием фальшивомонетчиков. Было зафиксировано 16 случаев выявления фальшивых банкнот достоинством 20.000 рублей и одна бумажка в 50.000 рублей. Причем все случаи отмечены в Минске и Бобруйске. Эти банкноты были изготовлены на капельно-струйных принтерах.

11 раз были выявлены фальшивые банкноты Центробанка РФ различных достоинств: 10.000, 50.000, 100.000 и 500.000 рублей. Банкноты изготавливались путем частичных подделок: изменением номинала путем подклейки нулей и дорисовок текста, а также с использованием копировальных аппаратов. Нацбанк отмечает, что российские банкноты номиналом в 50.000 рублей серий 1993 года наиболее часто встречаются среди поддельных.

Без сомнения, число фальшивых банкнот намного больше, чем удалось выявить банкам. Рост случаев выявления фальшивок отражает не только повышение профессионализма банковских работников, но и увеличение числа фальшивок в обороте.

Алесь САДОВСКИЙ

РЫНОК

С ярмарки – в реанимацию

Налоговые разборки и самоуправство администрации стали обычными явлениями в работе частных предпринимателей

Предприниматели, занимающиеся торговлей на рынках столицы и в других крупных городах, находятся под напряженным вниманием налоговых органов, что закономерно. Однако формы и методы работы налоговиков далеко не всегда соответствуют закону.

Помимо того, что налоговые проверки стали проводиться значительно чаще и количество задействованных в этих акциях заметно увеличилось (им всем, естественно, нужно кушать — о чем продавцам на рынках нередко сообщают прямым текстом), явно изменилась тактика налоговиков. Предприниматели не склонны мерять всех одной меркой и хаять работников инспекций в общем, однако некоторые случаи вызывают по крайней мере недоумение. Как рассказывают предприниматели, с того момента, когда приходит контролер, торговцы превращаются в совершенно бесправных существ. При появлении в палатке с товаром налоговый инспектор сразу предупреждает, что придраться он может даже к столбу, стоящему рядом с палаткой, поэтому для предпринимателя лучше не сопротивляться. Если же при проверке торгующего инспектор не обнаруживает никаких нарушений, то о выписке им положительного акта (свидетельства того, что предприниматель работает без нарушений, которое затем подшивается к делу ЧП) также лучше не заикаться — иначе будут искать до тех пор, пока не найдут.

Отличительной чертой стиля работы налоговых органов на рынках стала явная слежка. Если торгующие держат в руках деньги (даже белорусские рубли), то это чревато. Несмотря на наличие всех необходимых документов и соответствие количества проданных товаров числу оторванных талонов, контрольные органы начинают выяснение происхождения денег. Предприниматель же тоже человек, и помимо выручки у него могут быть и собственные деньги (за кофе и булочку, в конце концов, тоже нужно заплатить). Однако часто такие «разборки» заканчиваются изъятием суммы и наложением штрафов.

Отдельный разговор о расчетах в валюте. Здесь доходит до того, что за предпринимателями и за покупателями, расплачивающимися не национальной валютой, устраивают настоящую погоню. (Для того, чтобы устроить «догонялки», достаточно одного-двух долларов.)

И смех, и слезы вызывает профессиональный уровень подготовки отдельных налоговых инспекторов. Недавно на рынке в Ждановичах, к примеру, произошел весьма забавный случай. Не так давно появившийся межрайонный отдел налоговых расследований при исполкоме Минского района (МОНР) по результатам проверки деятельности предпринимателей на рынке составил ряд актов. В одном из них вместо фамилии частного предпринимателя и номера его свидетельства указана фамилия главы администрации Фрунзенского района (г-на Матусевича), который подписывает свидетельства ЧП.

Налоговым инспекторам отдельных районов (в частности, такая слава идет о Советском районе столицы) нравится параллельно с составлением актов об изъятии товара забирать у предпринимателей документы и свидетельства (при этом никаких «квитанций» взамен не выдается, то есть ответственности за изъятое никто не несет). Получается, что помимо штрафа и конфискации торгующий лишается возможности работать, так как даже при оплаченном месте и уплаченных налогах, не имея на руках ни одного документа, торговать невозможно.

Есть случаи и откровенной жестокости к предпринимателям со стороны налоговых органов. На ярмарке, расположенной на стадионе «Динамо», при разговоре с налоговиками торгующая женщина потеряла сознание. Крича «не притворяйтесь!», контролеры составили акт, выписали штраф и, переступив через тело, положили на него бумажки. Несколько дней женщина провела в реанимационном отделении больницы.

На крупных рынках можно наблюдать и потасовки с участием представителей налоговых инспекций. Нередко у предпринимателей изымают товар с применением рукоприкладства. Не так давно на рынке, расположенном на стадионе «Спартак» в Могилеве, произошел именно такой случай. Без предъявления документов представители налоговой инспекции вместе с милицией, конфисковав еще не записанный в тетрадь товар (предпринимательница просто не успела разложить его на торговом месте в начале дня работы), порвали свидетельство частного предпринимателя, испортили некоторые другие документы и, потоптавшись по товару, с применением силы доставили предпринимателя в отделение милиции. При этом людей, наблюдавших инцидент и готовых выступить в защиту пострадавшего, правоохранительные органы и представители налоговой обвинили в оказании сопротивления милиции, нарушении общественного порядка и налогового законодательства.

Однако случай, произошедший недавно на Комаровском рынке в Минске, можно назвать из ряда вон выходящим. Здесь, правда, обошлось без налоговой инспекции, однако эффект от борьбы с оставшимися там предпринимателями и проявленная в этой связи изобретательность руководства рынка заслуживают особого внимания. Закупив однажды партию шоколада, администрация «Комаровки» попробовала реализовать товар через сеть своих магазинов. Шоколад продавался плохо, и дирекция нашла отличный выход: остаток партии в принудительном порядке был распродан предпринимателям.

Такой стиль работы понравился руководству государственного предприятия «Комаровский рынок», и при первом же удобном случае было решено опять воспользоваться «услугами» торгующих на рынке коммерсантов. На этот раз предпринимателям-рыбникам пришлось приобрести свежемороженую сельдь. В магазинах рынка сельдь продавалась крайне медленно, поэтому торговцам было «предложено» выкупить всю партию — иначе они просто лишались своих торговых мест. Интересно, что цену в этом случае диктовала администрация.

Вот так работает «огосударствленный» Комаровский рынок. Да и на других крупных рынках жизнь у предпринимателей не легче. Если налоговая ничего не найдет и ни к чему не придерется, если милиция не наложит штраф или не арестует за «валютные махинации», если администрация рынка не преподнесет никакого неприятного сюрприза, то день можно считать очень удачным. Однако таких выдается немного.

Вероника СТРОЕВА

Вячеслав ОРГИШ, доктор философских наук

Горькие плоды

К трехлетию правления Александра Лукашенко

(Продолжение. Начало в № 69)

4. Справка от президента

Плачевные результаты трехлетнего правления Александра Лукашенко подтверждают его собственные слова. В послании так называемому национальному собранию от 15 апреля он сообщил о том, что в стране *«продолжает расти число убыточных предприятий, снижается рентабельность отраслей экономики»*.

Приведенные Лукашенко данные свидетельствуют: республиканский бюджет по доходам выполняется лишь на 77,2%, по состоянию на 1 марта 1997 года в Беларуси, даже по меркам административной экономики, насчитывалось 2.983 убыточных предприятия, прибыльность промышленной продукции за первый квартал текущего года снизилась на 3,1% по сравнению с четвертым кварталом прошлого года; кризис неплатежей приобрел хронические черты, задолженность предприятиям и организациям на начало марта достигла 81,2 трлн. рублей (за первые три месяца она подскочила на 11,9%).

Из президентской справки недвусмысленно следует, что предприятия и организации по-прежнему тратят больше, чем зарабатывают, экономика носит затратный, убыточный характер, деградация ее не остановлена. Подводя далеко не радостные итоги проводимого им социально-экономического курса, Лукашенко признался: «За эти негативные тенденции, безусловно, ответственно государство». Видимо, из скромности президент умолчал только о том, что нынешнее белорусское государство — это прежде всего он сам, поскольку в его руках теперь сосредоточены все властные рычаги, государственная политика вырабатывается исключительно на основе его ничем не ограниченной личной воли.

5. Спасение утопающих – дело рук самих утопающих

Опустив экономику Беларуси до уровня стран «третьего мира», Лукашенко не перестает раскручивать спираль политического цинизма. С непосредственностью пойманного за руку карточного шулера он клянется, что стратегической целью его социально-экономической политики «является повышение жизненного уровня белорусского народа, постепенное приближение его к уровню высокоразвитых европейских стран».

Но тогда почему же сегодня более 81% белорусов живут на совокупный доход семьи, который в лучшем случае дотягивает до минимального потребительского бюджета, но чаще ниже такового. И это при том, что расчеты доходов этой категории граждан учитывают потребление в семье продукции личных подсобных хозяйств. Без учета влияния денежного выражения продукции подсобных хозяйств, доля граждан, имеющих совокупный семейный доход на уровне и ниже минимального потребительского бюджета, возрастает до 88%. Таким образом, есть достаточно оснований утверждать, что если бы не спасительная роль «подсобок», для огромного числа людей три года «мудрого» президентского правления наверняка могли ознаменоваться голодомором.

Но самое пугающее в повальном обращении населения к индивидуальной сельхоздеятельности состоит в том, что за этим явлением просматривается опасный процесс скатывания страны назад, к средневековому состоянию, когда основу существования составляли натуральные формы хозяйствования, когда человек мог выжить благодаря тому, что непосредственно сам производил необходимые для жизни продукты и товары.

В 1996 году 97% всех семей недостаток денежных доходов в той или иной степени компенсировали натуральными поступлениями сельскохозяйственной продукции, произведенной в подсобных хозяйствах, на дачах, садовых участках. В 20% самых бедных семей доля натуральных поступлений в денежном выражении составляет 39% от семейного бюджета.

Переход на натуральное хозяйство позволяет людям хоть как-то выживать, поскольку реальная покупательная способность зарплаты неумолимо катится вниз. Если в 1993 году на среднюю зарплату белоруса удалось бы купить 1093 кг. хлеба, то в 1997 году на среднюю майскую зарплату (2 млн. 3 тыс. руб.) он может приобрести примерно 450 кг хлебных изделий; в 1993 году средняя зарплата позволяла купить 1309 кг картофеля, сегодня ее хватает, чтобы закупить 550 кг этого самого популярного в Беларуси продукта; в 1993 году на среднюю зарплату житель Беларуси мог купить 1514 литров молока, сегодня — только 300 литров; в 1993 году средней зарплаты хватало на покупку 29 кг вареной колбасы, сегодня — на 25 кг.

В сверхтяжелом положении очутились дружно проголосовавшие за Лукашенко сельские жители. В 1996 году их среднемесячная зарплата была 740 тыс. рублей, т.е. почти в два раза ниже, чем у промышленных работников (1.376,5 тыс. руб.).

Трехлетие президентского правления знаменуется небывалым числом белорусов, оказавшихся за чертой бедности. В 1990 году в стране насчитывалось только 3% граждан, которые имели денежные доходы на уровне 60% и ниже минимального потребительского бюджета. В настоящее время их число приближается к 70%. Это красноречивее других фактов свидетельствует о том, что нищета становится фатальным уделом широких средних слоев населения. Они смещаются в сторону малообеспеченных, сближаются с беднейшими группами населения. А это прямой путь к общественной нестабильности, поскольку именно настроения средних слоев в конечном счете определяют настроения в обществе, могут снижать или повышать градус напряженности в нем. Поэтому хвалебные речи президента о том, что ему удалось предупредить раскол в обществе, обеспечить устойчивость общественной жизни, есть не более чем дымовая завеса, поскольку нет главного — экономической поддержки и перспектив для тех, кто составляет основу общественного равновесия. В создавшихся условиях почти поголовной нищеты власть может удерживаться и удерживать народ от возмущения и беспорядков только силой. В этом кроется объяснение того, почему Лукашенко регулярно укрепляет и наращивает силовые структуры.

6. Обманутые и покинутые

Не секрет, что наиболее значительную поддержку на выборах 1994 года Лукашенко нашел у широких слоев социальных аутсайдеров кебичевской «выпечки», которые жаждали получить материальный и моральный реванш и которым он щедро обещал молочные реки, кисельные берега.

Но после выборов самая преданная часть лукашенковского электората получила дырку от бублика. В результате победы своего кумира она оказалась самой обездоленной, самой обманутой и покинутой частью общества. Имитируемая Лукашенко система социальной защиты на практике не действенна, она даже в малой степени не решает материальных проблем наименее защищенных слоев. Особенно обездоленными оказались безработные, низкооплачиваемое трудоспособное население, пенсионеры, а также неполные и многодетные семьи.

Правительство выделяет на социальные программы лишь 13% ВВП, поэтому социальные выплаты имеют мизерный размер. На май 1997 года пособие по безработице составляло всего 9% от средней зарплаты (189,4 тыс. руб.). Средняя майская пенсия 1997 года (718,4 тыс.руб.) составила всего 36% от средней зарплаты. Минимальная же пенсия по возрасту сегодня находится на уровне 22% от средней заработной платы. Если же учесть влияние инфляции, то окажется, что помощь пенсионерам за три года сократилась многократно. Ситуация с пособиями на ребенка выглядит еще хуже. В мае 1997 года мать-одиночка с ребенком в возрасте до трех лет имела пособие в размере 19% от средней зарплаты, тогда как в 1993 году оно было на уровне 29,5% от средней зарплаты. Майское пособие на ребенка в возрасте до трех лет в обычной семье составило только 16% от средней зарплаты.

Бешеный рост цен на продукты питания в сравнении с ростом цен на другие товары, резкое отставание роста реальной зарплаты совершенно перевернули структуру потребительских расходов, полностью разбалансировали структуру питания населения. В 1990 году на оплату питания тратилось 34% средств, а остальные деньги шли на покупку одежды, товаров длительного пользования, оплату культурно-бытовых услуг.

В 1995—1997 годах структура потребительских расходов кардинально изменилась. Большинство населения, попав в бедность и нищету, почти все свои мизерные доходы стало тратить на питание. Теперь 65% всех потребительских расходов идет на оплату еды. Расходы на одежду, обувь, мебель, оплату других товаров и услуг сократились более чем в два раза. Доля дохода, направляемая на накопления, уменьшилась более чем в 6 раз.

Хотя гастрономические расходы населения резко подскочили, качество рациона заметно ухудшилось, поскольку люди намного реже стали есть мясо, молоко, рыбу, фрукты. Основными заменителями сделались относительно более дешевые хлебопродукты, картофель, растительное масло. По данным опросов, чтобы как-то свести концы с концами, 65% домохозяек ограничивают свои покупки самым насущным. Свыше 80% женщин считают уровень своих доходов неудовлетворительным и только 0,5% заявили, что размер их доходов достаточен для увеличения семьи. Это означает, что из-за бедственного материального положения у людей пропадает желание заводить детей, и следовательно, численное сокращение населения будет продолжаться.

Приведенные данные красноречивее любых слов свидетельствуют о крахе экономической и социальной политики президента, об отсутствии в стране надежного механизма социальной поддержки огромной армии нуждающихся. Пытаясь скрыть от народа плачевные итоги своего правления, Лукашенко в свойственном ему демагогическом стиле обвиняет оппозиционные силы в том, что они-де «через подкупленную «свободную» печать пытаются навязать свои катастрофические ощущения всему народу». Пусть так, пусть оппозиция наводит тень на плетень. Но масштабность и глубина социально-экономического упадка, которые открываются за сухими цифрами, способны повергнуть в уныние самых стойких, самых оптимистических сторонников президентской линии. Статистика не оставляет сомнений — за годы своего президентства Лукашенко, образно говоря, пустил белорусов по миру.

7. Без крова над головой

Старинная поговорка гласит: мой дом — моя крепость. Надежное, уютное жилье дает человеку ощущение крепкого тыла, защищенности, делает его гражданское поведение спокойным и ответственным. Качественное жилье — это характеристика качества семейной жизни людей.

Хотя 48-я статья лукашенковской конституции декларирует право граждан на жилище, тем не менее далеко не все семьи имеют подходящий очаг. Президентские утверждения о том, что в стране «интенсивными темпами развивается жилищное строительство» — не более чем попытка выдать желаемое за действительное.

Нищенское состояние масс, огромная стоимость жилья в сравнении с реальными доходами делают недосягаемой мечту большинства нуждающихся в жилье когда-нибудь жить в собственной квартире. Молодые семьи вынуждены ютиться вместе с родителями. Рождение детей в этих семьях увеличивает трудности совместного проживания, усиливает материальные проблемы и, соответственно, снижает шансы на покупку квартиры. Например, в Минске половина молодоженов делят жилье с родителями, треть — теснятся в общежитиях, какая-то часть живет квартирантами и лишь 3% располагают собственными квартирами.

Оказавшись в столь ненормальных жилищных условиях, семья совершенно закономерно перестала исправно выполнять свою воспроизводительную функцию. Рвясь к власти, Лукашенко обещал молодым избирателям решить квартирный вопрос в первую очередь. По прошествии трех лет президентского правления каждый третий молодой белорус остро нуждается в жилье. В стране насчитывается 58 тыс. семей, ютящихся по снимаемым комнатам, 139 тыс. семей, разместившихся в общежитиях, 7,5 тыс. семей, живущих в совсем старых и аварийных помещениях. Для полноты картины президентского «радения» о семейном жилище своих избирателей надо добавить, что основной массив нуждающихся в улучшении жилищных условий (96%) проживает в условиях городской скученности.

(Окончание в следующем номере)

Уладзімір АРЛОЎ, Генадзь САГАНОВІЧ

Дзесяць вякоў беларускай гісторыі

Беларусь у Рэчы Паспалітай

1743–1744. Крычаўскае паўстанне

Гісторыя Беларусі XVII—XVIII стагоддзяў ведае шмат узброеных сялянскіх выступленняў супроць прыгняталынікаў. Найбольш буйное з іх — паўстанне ў Крычаўскім старастве Амсціслаўскага ваяводства.

Размешчанае на мяжы з Расеяй староства лічылася ўласнасцю караля Рэчы Паспалітай, аднак было перададзенае ў «дзяржанне» магнацкаму роду Радзівілаў, якія здавалі Крычаўшчыну ў арэнду. Арандатары былі зацікаўленыя ў тым, каб паспець за вызначаны ім тэрмін выціснуць як мага больш прыбытку, а таму ўвесь час груба парушалі зацверджаныя Радзівіламі інвентары, дзе вызначаліся павіннасці сялянаў. Толькі за два гады арандатары Валкавіцкія сабралі з крычаўцаў больш за 100 тысяч залатовак звыш інвентара. Сяляне скардзіліся князю Гераніму Радзівілу, што іх змушаюць выконваць павіннасці, у пяць разоў цяжэйшыя, чым належыць. Вялікім няшчасцем для староства былі таксама пастоі каралеўскага войска. Не задавальняючыся пастаўкамі правіянту і фуражу, жаўнеры займаліся рабункамі, нярэдка ўчынялі забойствы.

У 30-х гадах XVIII стагоддзя, калі староства было ў арэндзе ў братоў Гдаля і Шмуйлы Іцкавічаў, становішча крычаўскіх сялянаў зрабілася зусім невыносным. Зверствамі і вынаходлівасцю ў незаконным спагнанні грошай Іцкавічы перасягнулі ўсіх папярэднікаў. Яны вымагалі ад сялян павышанага чыншу, але нярэдка не выдавалі квіткоў пра аплату і потым, спасылаючыся на адсутнасць дакументаў, патрабавалі грошы зноў. За карыстанне млынам Іцкавічы бралі не дзесятую, як звычайна, а сёмую мерку збожжа. Раз'язджаючы з узброенай вартаю па вёсках, Іцкавічы збіралі «падарункі» і «пачастункі».

Крычаўцы слалі князю Гераніму скаргі-суплікі, але слугі Гдаля і Шмуйлы часта лавілі пасланцоў на дарогах і чынілі жорсткую расправу. Войта вёскі Селішчы Васіля Вашчылу за тое, што ездзіў са скаргамі, аднойчы збілі на горкі яблык і кінулі ў астрог, а другім разам пакаралі 150 бізунамі. Дзеля праверкі суплікаў Радзівіл прысылаў сваіх «камісараў», але Іцкавічы падкуплялі іх або абвяшчалі камісарамі сваіх людзей. Адзін такі падстаўны камісар Шыманскі сабраў у 1740 годзе ад сялянаў 200 тысяч квіткоў на выплачаны чынш, а потым знік, пасля чаго Гдаль са Шмуйлам пачалі нанова збіраць ужо спагнаныя падаткі. Прыкладна так дзейнічаў і наступны часовы гаспадар староства арандатар Марціян Літавор Храптовіч. Крычаўцы пісалі ў сваіх скаргах, што «пан Храптовіч не лепшы за габрая-арандатара».

Напрыканцы 1743 года сяляне, баронячы свае правы, узяліся за зброю. Яны знішчалі кабальныя дакументы, грамілі дамы звязаных з арандатарамі шляхцічаў, купцоў і ліхвяроў. На чале паўстання сталі Васіль Вашчыла і бурмістр Іван Карпач, а таксама Стэсь Бочка, Васіль Вецер, Навум Буян ды іншыя сялянскія правадыры, у чые рукі перайшла ўлада ў старостве.

Геранім Радзівіл накіраваў супраць крычаўцаў сваё добра ўзброенае і абвучанае прыватнае войска — колькі сотняў пяхоты і казацкай конніцы з гарматамі, на чале якога быў пастаўлены палкоўнік Пястжэцкі. Вестка пра гэта толькі павялічыла шэрагі паўстанцаў.

У студзені 1744 года дзвюхтысячнае паўстанцкае войска атакавала крычаўскі замак. Сяляне і частка прымкнулых да іх мяшчанаў мелі на ўзбраенні ў лепшым разе стрэльбы і ручніцы, а то й проста дзіды з косамі. Не маглі спраўціцца з замкавай артылерыяй і колькі паўстанцкіх гарматаў, што былі зробленыя з дубу і стралялі ўсяго адзін раз. Прыступ захлынуўся. Сялянскае войска страціла болей за сотню чалавек забітымі, пяцьсот параненымі і 77 палоннымі. Палову палонных палкоўнік Пястжэцкі загадаў павесіць, а палову пасадзіць на палю.

Нягледзячы на паразу, паўстанцы не склалі зброі. У іх табары ў вёсцы Царковішчы сабралася блізу чатырох тысяч людзей. Васіль Вашчыла з паплечнікамі распрацаваў план, паводле якога меркавалася ўзяць крычаўскі замак у аблогу і змусіць гарнізон да капітуляцыі. Пачуўшы пра такія намеры ад сваіх выведнікаў, Пястжэцкі вырашыў ударыць першы, пагатоў ён якраз атрымаў падмацаванне з Себежа і Невеля і меў пад сваёй рукой чатыры сотні спрактыкаваных ваякаў.

Напярэдадні таго дня, калі сяляне меліся пачынаць аблогу, карнікі непрыкметна наблізіліся да Царковішчаў і раніцою знянацку напалі на паўстанцкі табар. Больш за дзве сотні бунтаўнікоў было забіта, 176 трапіла ў палон, астатнія рассеяліся: 60 палонных Пястжэцкі адразу ж пакараў смерцю. Неўзабаве ягоныя людзі схапілі бальшыню завадатараў.

Пасля канчатковага задушэння хваляванняў у Крычаў з конным аддзелам на трыста шабляў прыехаў сам дзяржаўца Геранім Радзівіл. Над кіраўнікамі паўстання адбыўся суд, пастановаю якога шаснаццаць з іх чакала смерць. Страта адбылася 26 лютага 1744 года. Івана Карпача, Стэся Бочку, Васіля Ветра, Навума Буяна, Мікіту з Бароўкі, Івана Труса, Васіля Пачаёнка і Ваську Косціна жывымі пасадзілі на палю. Іван Дакука, Захарка Сямашка, Іванішка з Баранкова і Мікіта з Тупічына сустрэлі смерць на шыбеніцы. Сямёну Варону, Ігнату Малунёнку, Івану Крывулю і Івану Галёнцы кат адсек галовы. Сакратару бунтаўнікоў сыну Стэся Бочкі князь Геранім загадаў адрэзаць вушы і выпаліць на лобе шыбеніцу.

Барацьба крычаўцаў, нягледзячы на паразу, дала простаму люду палёгку. Радзівіл адмовіўся, у прыватнасці, ад здачы староства ў арэнду, зняў шэраг абмежаванняў у сялянскім гандлі, пайшоў на іншыя ўступкі.

Васілю Вашчылу ўдалося ўцячы на Украіну, але і туды дацягнуліся рукі Радзівілавых слугаў: неўзабаве галоўны правадыр паўстання раптоўна памёр.

У. А.

1767. Слуцкая канфедэрацыя

У сярэдзіне XVIII стагоддзя Рэч Паспалітая была паралізаваная палітычнай анархіяй, нутраной барацьбой магнацкіх груповак. Па смерці Аўгуста II зацятае змаганне за пасад манарха вялі з аднаго боку Чартарыйскія, а з другога — Патоцкія ды Радзівілы. На просьбу Чартарыйскіх у барацьбу ўмяшалася Кацярына II, і на тэрыторыю Беларусі ўвайшла расейская армія. Пачаліся ваенныя дзеянні, у выніку якіх расейскае войска разам з Чартарыйскімі заняло Нясвіж і Слуцак, а Кароль Радзівіл уцёк на Захад. На сойме 1764 года пад уплывам Расеі каралём і вялікім князем быў абраны Станіслаў Аўгуст Панятоўскі — фаварыт Кацярыны II. Ён імкнуўся супрацоўнічаць з расейскімі ўладамі, спадзеючыся з іх дапамогаю ўтаймаваць нутраную анархію ў сваёй рэспубліцы.

Аднак рэформы дзяржаўнага ладу Рэчы Паспалітай, распачатыя Чартарыйскімі (адмена «liberum veto», эканамічныя навацыі, павелічэнне арміі ды іншае), занепакоілі Расею. У 1764 годзе яна падпісала дамову з Прусіяй, паводле якой абедзве імперыі абавязаліся не дапускаць аніякіх паляпшэнняў у Рэчы Паспалітай і трымаць яе ў стане анархіі. Балазе рабіць гэта было не складана, бо моцная калісьці шляхоцкая рэспубліка з часоў Пятра I знаходзілася пад пратэктаратам Расеі. «Сусветная гісторыя не ведае іншага акта падобнай подласці!» — напісаў пазней пра дамову 1764 года К. Маркс.

У ходу пайшла даўняя карта «дысідэнтаў» — грамадзян некаталіцкага веравызнання. Прыгадаўшы ўмовы «вечнага міру» 1686 года, які дазваляў Расеі заступацца за праваслаўных Рэчы Паспалітай, Кацярына II запатрабавала зраўнаць правы дысідэнтаў з правамі católікоў. Сойм 1766 года не прыняў такой пастановы, і тады імператрыца ўвяла ў Вялікае Княства сваю армію — маўляў, для абароны праваслаўных.

Увесну 1767 года стараннямі расейскага пасла М. Рэпніна (якому доўга давялося шукаць праваслаўных шляхцічаў, гатовых дамагацца сваіх правоў) у Слуцку была створаная канфедэрацыя праваслаўных, да якіх далучыліся 22 кальвіністы і лютэране Вялікага Княства Літоўскага. Разам акт канфедэрацыі падпісалі 248 чалавек, сярод якіх — беларускі епіскап Георгі Каніскі. Маршалкам быў абраны генерал-маёр Грабоўскі.

Хоць колькасць слуцкіх канфедэратаў была такой невялікай (дый аўтэнтычнасць шэрагу подпісаў выклікала сумнеў), Кацярына II адразу ўзяла іх пад сваю апеку, а для падтрымкі Слуцкай канфедэрацыі прыслала ў суверэнную дзяржаву 40-тысячнае расейскае войска.

Прусія ў сваю чаргу падтрымала канфедэрацыю пратэстантаў, якая ўтварылася ў Торуні.

Праціўнікі расейскіх уплываў аб'ядналіся і стварылі сваю канфедэрацыю ў Бары, што на Падоллі. Да Барскай канфедэрацыі пачала далучацца шляхта Вялікага Княства. Дайшло да ваенных дзеянняў. Хоць барскія канфедэраты прасілі дапамогі ў Аўстрыі, Францыі, Турэччыны, яны не атрымалі ніякай падтрымкі і мусілі самі змагацца з намнога перасяжнай па сілах расейскай арміяй.

Пад націскам Расеі і Прусіі, калі ў Варшаве стаяла расейскае войска, калі вяліся арышты найбольш уплывовых людзей, сойм Рэчы Паспалітай у 1767 годзе прыняў пастанову аб поўных правах дысідэнтаў (паводле пастановаў першай паловы XVIII стагоддзя яны мелі права на свабоду веравызнання, але не маглі займаць дзяржаўных пасадаў і г. д.). Тады ж была падпісаная Варшаўская дамова, якая давала права Расеі дзеля «абароны» праваслаўных умешвацца ва ўнутраныя справы Рэчы Паспалітай. Кацярына II брала на сябе ролю гаранта выканання соймавых пастановаў 1767 года. Расея прымусіла ўрад рэспублікі аднавіць поўнае «liberum veto», шляхоцкія вольнасці, выключнае права шляхты на дзяржаўныя пасады і інш. — усё тое, ад чаго гінула Рэч Паспалітая.

Барацьба барскіх канфедэратаў працягвалася. Яны мелі шырокую падтрымку шляхты ў Беларусі. Хоць яшчэ на пачатку дзеянняў расейскае войска перамагло пад Дзярэчынам і зноў захапіла Слуцак ды Нясвіж, на захадзе Беларусі канфедэраты разбілі яго каля Слоніма, Мышы і Берастаўіцы. У 1770—1771 гадах рух дасягнуў, бадай, апагею, але пасля паразы гетмана Міхала Казіміра Агінскага пад Сталавічамі пачаў затухаць. Расправіўшыся з канфедэратамі, у жніўні 1772 года Расея падпісала з Аўстрыяй і Прусіяй пагадненне аб першым падзеле Рэчы Паспалітай.

Г. С.

1772. Першы падзел Рэчы Паспалітай

У другой палове XVIII стагоддзя, за часам імператрыцы Кацярыны II, феадальная манархія ў Расеі дасягнула найвышэйшай магутнасці, заснаванай на жорсткай азіяцкай сістэме эксплуатацыі. Сяляне былі канчаткова запрыгоненыя, іх пачалі называць рабамі. Царыца забараніла вучыць мужыкоў і іхных дзяцей грамаце. Раб, паводле закону, не мог скардзіцца на рабаўладальніка. Расейскія памешчыкі мелі права высылаць сялянаў у Сібір, засякаць бізунамі да смерці, прадаваць, назаўсёды разлучаючы бацьку з сям'ёй, маці з дзецьмі, мужа з жонкаю. Жорсткі пераслед цярпелі вернікі-стараабрадцы. Краіну душыла неабмежаванае самаўладдзе, чый партрэт мужна намаляваў Аляксандр Радзішчаў: «Чудище обло, озорно, огромно, стозевно и лаяй». Штогод тысячы жыхароў імперыі, ратуючыся ад гэтага «чудища», перасяляліся ў Беларусь. Згодна са звесткамі вядомага расейскага гісторыка С. Салаўёва, у сярэдзіне стагоддзя царскі ўрад патрабаваў ад сойма Рэчы Паспалітай вярнуць мільён уцекачоў.

У Рэчы Паспалітай панавалі іншыя дзяржаўныя парадкі. Яна была, па сутнасці, шляхоцкай рэспублікай; гэта падкрэсліваў сам назоў, які азначаў тое сама, што і лацінскае «res publica» — грамадская справа. Пад грамадствам, вядома, разумелі шляхту. Яе ў Вялікім Княстве параўнальна з усім жыхарствам было значна болей, чым у іншых дзяржавах Эўропы. Адзін шляхціч у Беларусі прыпадаў на шэсць-сем сялянаў. Пераважная частка шляхты належала да так званай засцянковай, або шарачковай, што мела герб і права насіць шаблю, але не мела прыгонных. Пра такога шляхціча Уладзімір Караткевіч пісаў, што ён араў сваё поле «высакародна», а гной з хлява на палетак вёз, утаркнуўшы побач з сахаром дзедаўскую шаблю. Тым не менш кожныя дванаццаць-пятнаццаць са ста нашых продкаў былі асабіста незалежныя людзі і маглі вырашаць мясцовыя і дзяржаўныя справы, засядаючы на павятовых, ваяводскіх і агульнадзяржаўных соймах і сойміках.

Аднак шляхоцкая дэмакратыя мела і адваротны бок — анархію. Раней сойм прымаў пастановы бальшынёй галасоў, але з 1652 года ўступіла ў дзеянне права «liberum veto» (пастанова прымалася толькі ў выпадку аднадушнага галасавання). У выніку ў 1652—1764 гадах былі сарваныя сорак чатыры соймы з васьмідзесяці. Калі разгаралася спрэчка паміж магнацкімі групоўкамі, дэпутаты пускалі ў ход зброю, і некалькі дзяржаўных мужоў, як правіла, перасяляліся на той свет. Шабельным звонам часта завяршаліся і павятовыя ды ваяводскія соймікі, якія прысвойвалі сабе правы заканадаўчай і судовай улады і не лічыліся з пастановамі агульнадзяржаўнага сойма.

Апошні Вялікі князь Літоўскі і кароль Польскі Станіслаў Аўгуст Панятоўскі.

Статут 1588 года, што дзейнічаў у Вялікім Княстве Літоўскім, быў непараўнана больш прагрэсіўны, чым законы Расейскай імперыі, ды выкананню ягоных нормаў замінала феадальнае самавольства. У сваіх уладаннях магнаты трымалі ўласныя войскі і нярэдка вялі з фамільнымі ворагамі сапраўдныя войны.

Выкарыстоўваючы феадальную анархію і барацьбу розных магнацкіх груповак за ўладу, Расея ўсё часцей умешвалася ва ўнутраныя справы суседняй дзяржавы і ўводзіла на яе тэрыторыю свае войскі. Гэта адбывалася пад прыкрыццём крывадушных заяваў пра абарону правоў праваслаўных жыхароў Рэчы Паспалітай.

У 1764 годзе каралём і вялікім князем стаў былы фаварыт Кацярыны II Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, што быў прыхільнікам рэформаў і ўмацавання дзяржаўнае ўлады. Суседзі — Расея і Прусія — былі, натуральна, незадаволеныя такой палітыкай і падтрымлівалі праціўнікаў караля, якія аб'ядноўваліся ў канфедэрацыі і выступалі супраць цэнтральнай улады са зброяй у руках. У сваю чаргу праціўнікі Расеі аб'ядналіся ў Барскую канфедэрацыю, што выступала за незалежнасць дзяржавы.

У Беларусь зноў уступілі расейскія войскі. У 1768 годзе яны занялі Слуцак і Нясвіж. Найбольшай сілы рух канфедэратаў дасягнуў у 1770—1771 гадах. На іх бок перайшоў вялікі гетман Міхал Казімір Агінскі, аднак ягоны трохтысячны аддзел быў разбіты Суворавым. Расея і Прусія ўжо вялі перамовы пра падзел Рэчы Паспалітай. Пазней да іх далучылася Аўстрыя.

5 жніўня 1772 года гэтыя дзяржавы падпісалі ў Санкт-Пецярбурзе канвенцыю, паводле якой пад уладу расейскага трона пераходзілі Інфлянцкае і Амсціслаўскае ваяводствы, амаль усё Віцебскае, размешчаная на правым баку Дзвіны частка Полацкага, а таксама ўсходнія землі Менскага ваяводства з гарадамі Рагачовам, Прапойскам, Чачэрскам і Гомелем. Генерал-губернатарам захопленых земляў Кацярына II прызначыла аднаго з фаварытаў — графа Захара Чарнышова. Ён атрымаў найвысокі загад: «Со дня действительного тех земель занятых под державу нашу собирать все публичные доходы в нашу казну. Суд и расправу велеть до времени производить в настоящих судебных местах по тамошним правам и обычаям, но нашим уже именем и властью. Велеть обнести все пространство новых границ от одного края до другого столбами с императорским нашим гербом, дабы после в частных межах с литовцами нигде спора оставаться не могло».

Усходняя Беларусь трапіла ў кіпцюры двухгаловага расейскага арла.

У.А.

3 траўня 1791. Сойм Рэчы Паспалітай прыняў Канстытуцыю

На працягу двух стагоддзяў пасля таго, як Расея разам з Прусіяй і Аўстрыяй пачала дзяліць Рэч Паспалітую, каб урэшце сцерці яе з палітычнай карты, царскія, а затым савецкія афіцыйныя гісторыкі нязменна называлі захоп беларускіх земляў «уз'яднаннем». Беларускі ж народ «галасаваў» за гэтае ўз'яднанне нагамі: за два дзесяцігоддзі пасля трагічнага 1772-га з акупаванага Расеяй абшару Полацкага, Віцебскага і Амсціслаўскага ваяводстваў мяжу Вялікага Княства Літоўскага перайшло больш за трыццаць тысяч сялянаў. У сваіх нотах кацярынінскі ўрад называў гэтыя ўцёкі «неразумнай эміграцыяй», ацэньваючы агульную колькасць перасяленцаў з імперыі ў 300 тысяч «голов».

Пагроза, што навісла над дзяржаўным існаваннем Рэчы Паспалітай пасля першага падзелу, прыспешыла ў ёй прагрэсіўныя пераўтварэнні. Там дзейнічала першае ў свеце міністэрства народнай асветы — Адукацыйная камісія, што адчыніла на Беларусі дзвесце пачатковых школ. У траўні 1791 года агульнадзяржаўны сойм зацвердзіў першую ў Эўропе і другую ў свеце (пасля ЗША) Канстытуцыю.

Канстытуцыя 3 траўня стала магутным ударам па магнацкім самаўладстве і феадальнай анархіі. Рэч Паспалітая рабілася канстытуцыйнай спадчыннай манархіяй, дзе абвяшчалася свабода друку і сумлення, галоснасць суда, адмена неабмежаванага прыгоннага прыгнёту. Скасоўвалася права «liberum veto». Дзяржава давала свабоду ўсім іншаверцам-уцекачам нешляхотнага пахо-

джання і абяцала захоўваць рэлігійную талерантнасць. З'яўляліся тэрміны і фармулёўкі, знаёмыя з сённяшніх газет і тэлеперадач: справаздача міністраў, адстаўка ўрада па патрабаванні 2/3 дэпутатаў сойма, падзел улады на заканадаўчую, выканаўчую і судовую. Мяшчанам гарантавалася недатыкальнасць асобы. «Земляробчы люд, — было запісана ў Канстытуцыі, — з-пад рукі якога плыве шчодрадайная крыніца багацця краіны, з'яўляецца найбольш колькаснай часткаю народа, а ў выніку — наймагутнейшай сілай краіны, павінен быць у апецы права і дзяржаўнага ўрада». Пазнаёміўшыся з Канстытуцыяй, Энгельс назваў Рэч Паспалітую авангардам рэвалюцыйнай Францыі.

З траўня былі імяніны караля Станіслава Аўгуста. Прыхільнікі рэформаў у Беларусі выкарысталі гэта, каб шырока адсвяткаваць прыняцце новага зводу законаў. Шумелі балі, звінелі тосты, шугалі феерверкі. Ілюмінацыя загаралася і ў левабярэжнай частцы памежнага Полацка. Праз Дзвіну, з расейскага боку, на яе насцярожана глядзелі царскія чыноўнікі, вайскоўцы і праваслаўнае духавенства. Тут канстытуцыяй і не пахла. Імператрыца выказалася на гэты конт так: «Конституция обошлась бы стране еще дороже самодержавия. Лучшая из конституций ни к черту не годится, потому что она делает более несчастных, нежели счастливых. Добрые и честные страдают от нее, и только негодяи чувствуют себя при ней хорошо, потому что набивают карман и никто их не наказывает».

У сваім маёнтку Лявонпаль недалёка ад Полацка граф Лапацінскі ўзвёў у гонар Канстытуцыі 1791 года мемарыяльную калону, якая і цяпер узвышаецца ў парку на левым беразе Дзвіны. Радасць графа і яго аднадумцаў была нядоўгай: праз год у межы Рэчы Паспалітай уварваліся расейскія і прускія войскі, што скончылася другім падзелам дзяржавы.

У.А.

1793. Другі падзел Рэчы Паспалітай

Рэакцыйнае магнацтва на чале з Севярынам Ржэвускім, Шчэнсным Патоцкім і Ксаверыем Браніцкім разгарнула барацьбу супроць Канстытуцыі 1791 года і звярнулася па вайсковую дапамогу да Расеі. Складзены ў Пецярбурзе акт антыўрадавай канфедэрацыі быў апублікаваны ў памежным украінскім мястэчку Таргавіца. У дакуменце ішла гаворка пра барацьбу за ранейшы парадак кіравання Рэчай Паспалітай.

У траўні 1792 года канфедэраты следам за царскімі палкамі перайшлі мяжу. Адначасова на тэрыторыю Рэчы Паспалітай уварваліся войскі Прусіі. У Беларусі дзейнічала 30-тысячная расейская армія. Яна без бою захапіла Ушачы, Браслаў, Бабруйск, Нясвіж, Навагрудак, Слонім і Горадню. Пад Мірам быў разбіты корпус Юдзіцкага. 23 ліпеня, пасля бітвы пад Берасцем, войска Вялікага Княства адышло за Буг. Назаўтра кароль Станіслаў Аўгуст абвясціў, што ён далучаецца да Таргавіцкай канфедэрацыі.

Перамога таргавічанаў, падтрыманых расейскімі і прускімі штыхамі, прывяла да скасавання Канстытуцыі і адмены ўсіх прагрэсіўных рэформаў, прынятых Чатырохгадовым соймам 1788—1792 гадоў. Было замацавана прыгоннае права, выгнаны ў эміграцыю сотні патрыётаў і прыхільнікаў рэформаў. Трымаючы на месцах уладу ў сваіх руках, канфедэраты займаліся рабункамі і тэрорам.

Таргавіцкая канфедэрацыя спрычынілася да другога падзелу Рэчы Паспалітай. Расея ўлучыла ў свае межы Менскае ваяводства, а таксама рэшту Полацкага і Віцебскага. Каралеўскім універсалам гэтыя ваяводствы, як і захопленыя раней Амсціслаўскае і Смаленскае былі ліквідаваныя.

Імперыя набыла тры мільёны новых падданых. Каб ні ў кога не засталося сумневу ў намерах Кацярыны II, ва ўсіх храмах на далучаных землях чыталі маніфест: «С особливым соболезнованием ее императорское величество всегда взирало на те притеснения, которым земля и грады, к Российской империи прилеглые, некогда сущим ее достоянием бывшие и единоплеменниками ее населенные, созданные и православною христианскою верою просвещенные и по сие время оную исповедующие, подвержены были... И потому имеет все и каждый, начиная от знатнейшего дворянства, чиновников и до последнего, кому надлежит, учинить в течение одного месяца торжественную присягу в верности. Если же кто из дворянства и из другого сословия, владеющий недвижимым имением, небрежа о собственном своем благополучии, не захочет присягать, тому дозволяется на продажу недвижимого своего имения и добровольный выезд вне границ 3-месячный срок, по прошествии которого все остающиеся имения его секвестровано и в казну взято быть имеет. Духовенство высшее и нижнее долженствует подать собою, яко пастыри душевные, первый во учинении присяги пример и в повседневном Господу Богу публичном принесении теплых молитв о здравии ее императорского величества всемилостивейшей государыни и дражайшего ее сына и наследника цесаревича великого князя Павла Петровича и всего высочайшего императорского дома по тем формам, которые им для сего употребления дадут».

Каб узаконіць падзел, на загад імператрыцы ў Горадні склікалі сойм, які ўвайшоў у гісторыю пад назвам «нямога». Пратэстуючы, дэпутаты тры дні маўчалі. Царыцыных назіральнікаў цяжка было збіць з панталыку: яны задаволена абвясцілі, што маўчанне — знак згоды.

Але разарваная на часткі краіна не збіралася пратэставаць толькі маўчаннем. Увесну 1794 года яна выбухнула паўстанне.

У.А.

1794. Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі

Паўстанне, якое ўзначаліў наш зямляк Тадэвуш Касцюшка, было пратэстам супроць другога падзелу Рэчы Паспалітай і магнатаў, што захапілі ў ёй уладу ў выніку Таргавіцкай канфедэрацыі. Кіраўнікі паўстанцаў імкнуліся адрадзіць незалежнасць дзяржавы ў межах 1772 года, аднавіць Канстытуцыю 1791 г. і працягваць рэформы.

Следам за Польшчай, дзе паўстанне пачалося 24 сакавіка, у красавіку ўзялася за зброю Беларусь. Тут быў створаны часовы рэвалюцыйны ўрад — Найвышэйшая Літоўская Рада. На нашых землях інсургентамі кіраваў трыццаціторохгадовы палкоўнік Якуб Ясінскі, што належаў да так званых «віленскіх якабінцаў». Ён быў гарачы прыхільнік ідэяў Французскай рэвалюцыі, хацеў знішчыць прыгон, пісаў па-беларуску звернуты да сялян вершаваныя пракламацыі.

Змагары спявалі «Песню беларускіх жаўнераў»:

Помнім добра, што рабілі.
Як нас дзэрлі, як нас білі.
Дакуль будзем так маўчаці?
Годзе нам сядзець у хаце!
Нашто зямлю нам забралі?
Пашто ў путы акавалі?
Дочкі, жонкі нам гвалцілі.
Трэ, каб мы ім заплацілі!
Здрада ёсць ужо ў сенаце,
А мы будзем сніць у хаце?
Возьмем косы да янчаркі,
Будзем гордыя гнуць каркі!
Коней нам пазаязджалі,
Што хацелі, то і бралі.
Пойдзем жыва да Касцюшкі,
Рубаць будзем маскалюшкі.

Тадэвуш Касцюшка. Гравюра XIX ст.

Напачатку беларускія сяляне чынна дапамагалі рэвалюцыянерам, паверыўшы ў абяцанне часовага паўстанцкага ўрада (Найвышэйшай Літоўскай Рады) скасаваць прыгоннае права. Паўстанцы ўзялі ўладу ў Вільні, Горадні, Берасці, Навагрудку, Слоніме, Пінску, Ваўкавыску, Кобрыне, Ашмянах, Лідзе, Браславе.

Але сілы былі няроўныя. Апрача таго, паўстанцкія ўлады нічога не зрабілі дзеля вызвалення сялянаў.

Атрад Міхала Клеафаса Агінскага (ён напісаў не толькі славуты паланез, але і «Марш паўстанцаў 1794 года») спрабаваў прабіцца на Меншчыну, ды быў у чэрвені разбіты. Інсургентам на чале з С. Грабоўскім удалося прасунуцца далей, але ў верасні ў бai пад Любанню яны мусілі капітуляваць.

У стане паўстанцаў пачаліся рознагалоссі. Касцюшка баяўся абаперціся на просты народ. Яго палохала рэвалюцыйная праграма Якуба Ясінскага і намер таго аднавіць дзяржаўную незалежнасць Вялікага Княства Літоўскага. Адначасова царызм вёў хітрую прапаганду сярод беларускага сялянства, абяцаючы яму забраную ў «паноў-бунтаўнікоў» зямлю. Найвышэйшая Літоўская Рада была абвінавачаная ў сепаратызме й дзеяннях супраць «вуніі братніх народаў» і распушчаная, а Ясінскі зняты з паста галоўнакамандуючага. Гэта яшчэ больш аслабіла паўстанне, і ў жніўні расейскія войскі занялі Вільню.

Кіраўнік паўстання ў Беларусі Якуб Ялінскі. Гравюра XIX ст.

Жалезнай хваткай душыла паўстанне рэгулярная, загартаваная ў захопніцкіх паходах армія Аляксандра Суворава. На працягу ўсёй сваёй кар'еры ён аддана служыў жандарскай палітыцы царызму і, дарэчы, не ўдзельнічаў ні ў адной абарончай вайне. Для Расеі ён сапраўды выдатны палкаводзец, для Беларусі — найперш камандзір акупантаў. За здзейсненыя ягонымі салдатамі ў 1794 годзе крывавыя подзвігі Суворую атрымаў ад імператрыцы Кобрынскую воласць ды іншыя беларускія землі з 13 279 душамі прыгонных сялян. На душы тады лічылася дарослае мужчынскае насельніцтва, значыцца, агулам генерал-фельдмаршал атрымаў у падарунак не меней за 50 тысяч беларусаў.

У лістападзе паўстанне было канчаткова патопленае ў крыві. Да ліквідацыі Рэчы Паспалітай як дзяржавы заставалася ўсяго некалькі месяцаў.

У.А.

1795. Трэці падзел Рэчы Паспалітай. Канчатковы захоп Беларусі Расейскай імперыяй

Гэты падзел стаўся гістарычным сконам дзяржавы. Аўстрыя і Прусія захапілі польскія, частку украінскіх і летувіскіх земляў. Расея «прырэзала» сабе ўсю Беларусь і большую частку Летувы і Украіны. Апошні кароль Рэчы Паспалітай Станіслаў Аўгустператварыўся ў вязня пецярбургскай цытадэлі і сядзеў па суседстве з Касцюшкам.

Нам доўга і не без поспеху падсоўвалі прыгожую казку пра тое, што Расея, маўляў, ніколі не мела калоніяў. Закласці гэта ў галовы дапамагала адметнасць створанай царызмам каланіяльнай імперыі: яна, у адрозненне, напрыклад, ад Брытанскай, была не заморская, а — кантынентальная. Інакш кажучы, калоніі знаходзіліся побач з метраполіяй. Такая геаграфічная, а часам і этнічная (падабенства мовы, народных традыцый) блізкасць давала магчымасць не толькі маскаваць каланіяльны прыгнёт, але і навязаць паняволенаму народу, апроч усяго іншага, яшчэ і чужую гісторыю, падсунуць яму чужых герояў.

Пасля падзелаў Рэчы Паспалітай даўняя мара расейскіх цароў здзейснілася: Беларусь на два стагоддзі зрабілася калоніяй. Пры ўсіх яе хібах Рэч Паспалітая перад гібеллю была шляхоцкай рэспублікай, дзе ўжо даволі хутка развіваўся капіталістычны ўклад. У Расеі дасягнула вяршыні магутнасці абсалютысцкая феадальная манархія з сярэднявечнымі законамі ці, дакладней, беззаконнем. Тым, хто прывык біць верыць класікам марксізму-ленінізму, нагадаем: Беларусь захапіла краіна, якую Маркс і Энгельс называлі жандарам Еўропы, а Ленін — турмой народаў.

Кацярына II і яе сын Павел I раздалі ў беларускіх губернях сваім памешчыкам 208,5 тысячы душ «мужеска полу». Па тых душах лічылі сем'і, а яны мелі ў сярэднім па чатыры-пяць чалавек. Такім чынам, больш за мільён беларусаў зрабіліся прыгоннымі расейскіх памешчыкаў, прычым значная частка гэтых сялянаў раней была асабіста свабоднай. Феадальная гаспадарка ў Расеі вылучалася крайняй прымітыўнасцю. Беларускіх сялян, якія ў большасці сваёй раней плацілі грашовы аброк, пагналі на паншчыну. Формы прыгону ў Расеі былі больш жорсткія. Якраз пасля першага этапу «ўз'яднання», у 1773—1775 гадах, імперыю трэсла "пугачоўшчына".

Беларускія гарады пазбавіліся магдэбургскага самакіравання і старых гербаў. Дробную шляхту, што не магла давесці дакументамі сваю правоў, пераводзілі ў падатковае саслоўе. Падаткі ў беларускіх губернях, у адрозненне ад расейскіх, дзяржава да 1811 года збірала не ў асігнацыях, а ў звонкай манеце. Па неафіцыйным курсе 100 папяровых рублёў былі роўныя 22 рублям срэбрам. Значыцца, на нашую зямлю лёг цяжар падаткаў у чатыры-пяць разоў большы, чым у нутраных губернях. Царскі ўрад злачынна выбіраў адсюль золата і срэбра.

На змену расфармаванаму новымі ўладамі прафесійнаму войску Вялікага Княства Літоўскага (ягоных жаўнераў і афіцэраў высылалі на вечнае пасяленне ў Екацярынаслаўскае намесніцтва) прыйшлі невядомыя дагэтуль Беларусі рэкруцкія наборы. У рэкруты бралі маладых здаровых мужчын ва ўзросце ад 19 да 35 гадоў. Мірным часам Пецярбург вымагаў ад 500 душ аднаго жаўнера, у вайну — чатыры, пяць і нават восем. Родныя праводзілі іх, не раўнуючы як на той свет. Да 1793 года рэкруты служылі ўсё жыццё, потым тэрміны абмежавалі «ўсяго» чвэрцю стагоддзя, а наступнае скарачэнне службы — да дваццаці гадоў — адбылося толькі ў 1834-м.

Беларусы рабіліся гарматным мясам у захопніцкіх царскіх паходах.

Расея ніколі не ведала нацыянальнай і рэлігійнай талерантнасці. Беларусаў наогул не прызнавалі за народ, лічылі крыху папсаванымі пальшчызнаю расейцамі. Адпаведнае стаўленне было і да мовы. Продкаў пазбавілі нават права на ўласныя імёны і прозвішчы. Адразу пасля захопу ўсходніх беларускіх земляў царскія пісарчукі пазапісвалі Язэпаў - Иосифами, Міхасёў — Михаилами, Тамашоў — Фомами. Жукі ператварыліся ў Жукавых, Каты — у Котавых, Кавалі — у Кавалёвых...

Царызм не мог пакінуць без увагі і навучальныя ўстановы. Над некаторымі ўвялі вайсковы нагляд. Новых падданых пазбавілі трохсотгадовага права набываць адукацыю ў замежных універсітэтах. Рабіліся спробы вярнуць тых, хто ўжо вучыўся ў Еўропе. За імі сачылі, чыталі іхную карэспандэнцыю. Такога паняцця, як таямніца ліставання, у імперыі не існавала.

Моваю навучання ў абсалютнай бальшыні беларускіх школ і вучэльняў у першыя дзесяцігоддзі пасля далучэння была польская. Гэта можа здавацца дзіўным, але якраз тады, ужо ў Расейскай імперыі, паланізатары дасягнулі вялікіх поспехаў. У Пецярбурзе лічылі, што на захопленых землях лепей мець справу з аднымі палякамі.

З другога боку няўхільна набірала абароты русіфікацыя. Не было даверу нават лаяльнаму да Пецярбурга праваслаўнаму духавенству, не кажучы ўжо пра вуніятаў. Святароў-беларусаў пераводзілі ў глыб імперыі, а на вызваленыя месцы адтуль ехалі расейцы, што не ведалі ні мовы, ні мясцовых традыцый і глядзелі на прыхаджанаў, як на схізматыкаў. Яны падазрона перачытвалі спісы тутэйшых святых, паніжалі іх у рангах, бязлітасна змагаліся з калядаваннем, купаллямі ды іншымі спрадвечнымі звычаямі.

Каланіяльны стан былога Вялікага Княства Літоўскага змушаў многіх патрыётаў пакідаць радзіму. Сотні беларусаў уступілі ў створаныя ў Мілане касцюшкаўскім генералам Янам Дамброўскім легіёны і ваявалі ў напалеонаўскай арміі супроць Аўстрыі, адным з далакопаў Рэчы Паспалітай. Яны марылі, што Напалеон дапаможа Бацькаўшчыне адрадзіцца.

Набліжаўся 1812 год — вайна, якая, па зразумелых прычынах, для Беларусі была зусім не такой, як для Расеі.

У.А.

СВАБОДА
1 ліпеня 1997 г., № 70

Возвращение «блудного сына»

Каждое утро занятия в китайских школах начинались с того, что школьники хором произносили эту цифру. Эта цифра звучала перед началом всех радио- и телепередач. На площади Тяньаньмынь в Пекине огромные электронные часы бесстрастно отсчитывали оставшиеся часы и секунды.

Отсчет окончился сегодня, 1 июля, и Китай вновь обрел утраченные 150 лет назад права на управление Гонконгом. И хотя жители Гонконга опасаются возврата под правление коммунистического Пекина, в Китае передача Гонконга расценивается как самое значимое событие современности, в результате которого будет исправлена несправедливость XIX века.

У простых китайцев присоединение Гонконга вызывает смешанные чувства национальной гордости, собственного превосходства и зависти. *«Главное, что теперь китайцами будут управлять китайцы, а не иностранцы,* — говорит 60-летняя Ванг Хьюзен, любуясь огромным знаком в честь воссоединения Гонконга, которыми увешаны все города страны. — *Мы не можем больше терпеть колониализм. Возврат Гонконга — праздник для всего народа»*. На вопрос о Гонконге г-жа Ванг с презрением сморщила нос: *«Это плохое место. У людей низкая мораль и дурные привычки. Но все это будет исправлено под китайским правлением»*.

Китай обещает сохранить капиталистический путь развития Гонконга в течение по меньшей мере ближайших 50-ти лет. Однако народ, привыкший к постоянным изменениям политического курса правительства, не верит, что руководство сдержит свое слово. *«Это совершенно невозможно,* — отвечает 35-летний продюсер шанхайского радио Чен Йинг на вопрос о 50-летнем обещании. — *Ведь условия все время меняются»*.

Китай развернул мощную пропагандистскую кампанию на телевидении и в газетах, в которой историческая правда соседствует с явным вымыслом. Никто не оспаривает тот факт, что Гонконг отошел к Великобритании 150 лет назад в результате ее победы над Китаем в «опиумной» войне. Китай вправе считать британское правление над Гонконгом «несправедливым», поскольку Великобритания вынудила Манчжурское правительство подписать договоры под угрозой военного вторжения. Но утверждение Китая, что *«своим стабильным и мирным отношением»* он якобы способствовал процветанию британской колонии, вызывает по меньшей мере недоумение, поскольку своими успехами Гонконг обязан исключительно проводимой там Великобританией политике свободного рынка: валовой внутренний продукт превышает 25 тыс. долларов на душу (третье место в мире), а безработица меньше 2%. Вся «заслуга» Пекина состоит лишь в том, что он не решился на вооруженное вторжение. Не выдерживает критики и заявление Китая о том, что Великобритания лишила жителей Гонконга патриотических чувств к бывшей родине. На самом деле большую часть населения Гонконга (всего 6,4 млн.) составляют беженцы из Китая и их дети, которые спасались от преследований со стороны компартии. Китайские лидеры одной из своих главных задач считают возрождение патриотизма в Гонконге, иначе говоря — создание безоговорочной поддержки компартии.

Но, несмотря на шумную пропагандистскую кампанию, представляющую возврат «блудного сына» не иначе как акт радостного воссоединения двух частей китайского народа, простые китайцы не разделяют этих чувств. *«Когда я вижу гонконгских бизнесменов, разодетых в дорогие одеяния, весело проводящих время в компании своих подружек, мне становится не по себе,* — говорит Ванг Зилянг, заведующий отделом готового платья одного из универмагов Пекина. — *Они ведут себя так, словно хотят показать свое превосходство. Но на самом деле им еще далеко до нас. К тому же они ничего не смыслят в китайской культуре»*.

В начале месяца более 3,5 тысяч демонстрантов прошли по главной улице Гонконга, чтобы почтить память студентов, погибших в ходе кровавых событий 1989 года в Пекине. Демонстранты несли многочисленные плакаты, требующие освободить китайских политзаключенных, и макет гроба, на котором было написано: *«Правительство-палач не смоет с себя кровь еще миллионы лет»*. Неужели это последняя манифестация в Гонконге?

ЦИФРЫ

По сообщению статистического агентства *Eurostat*, каждый шестой европеец живет в бедности. Согласно исследованию, в середине 1990-х годов 57 млн. европейцев, или 17% населения, жили за чертой бедности.

Бедность – не порок

17% европейцев живут в бедности, которая для нас — богатство

Исследование охватывает 12 стран, входящих в ЕС. С точки зрения *Eurostat*, к бедным следует относить тех людей, которые получают менее 50% от среднего дохода на душу населения. При определении суммы дохода учитываются все дополнительные государственные выплаты (пенсии, пособия на содержание ребенка и т.д.).

В разных западноевропейских странах порог бедности колеблется, но он несравним с действительной нищетой в государствах Восточной Европы. Граница, за которой люди считаются малоимущими, изменяется от 15 тысяч немецких марок (около 9 тысяч долларов США) в год для Германии до 510 тысяч эскудо (3 тыс. долларов) для Португалии. Для сравнения: в США порог бедности составляет 7.763 доллара на человека в год. По данным Бюро переписи населения США, в этой стране насчитывается 13,8% бедных — 36,4 млн. человек.

При среднем уровне бедности в Европе в 17%, эта цифра заметно изменяется в зависимости от страны — в богатых североевропейских странах она значительно ниже, чем на юге Европы. В Германии бедные составляют 11% населения, в Бельгии и Нидерландах — 13%, во Франции — 14%. А вот в Италии и Испании бедняков 20%, в Греции и Великобритании — 22%, а в Португалии — 26%. Бедняков гораздо меньше в странах с высокоразвитой системой социального обеспечения, таких как Дания, где только 6% населения можно считать бедняками, по сравнению со странами, где система социальной защиты развита слабо.

Пенсия этого немецкого старика меньше 9 тыс.долларов в год, что относит его в разряд бедных и дает моральное право достать вчерашнюю газету из урны на улице.

Одновременно в Европе наблюдается значительное несоответствие доходов, получаемых населением: доходы 20% высокооплачиваемых европейцев почти в семь раз превышают доходы 20% низкооплачиваемых. В США эта цифра равняется девяти.

Исследование не устанавило прямой связи между бедностью и безработицей, достигающей в среднем по Европе 11%. Одна треть бедных живет в семьях, где по меньшей мере один человек работает, так что бедность среди работающих не является чисто американским феноменом. Еще одна треть бедных составляют пенсионеры, 13% — безработные и 19% — инвалиды.

По материалам International Herald Tribune подготовил
Владимир АБАНИН

Будзем слаць лісты па-новаму

З 1 ліпеня ў Беларусі змяняецца парадак падпісання канвертаў

У правай ніжняй частцы канверта трэба пісаць адрас, каму вы адпраўляеце пісьмо, а ў левай верхняй частцы — свае каардынаты. Адрас патрэбна пісаць таксама ў новым парадку. У першым радку пішацца прозвішча, у другім — нумар дома, кватэры і вуліцу, у трэцім — горад, а потым назву краіны. На пісьмах у краіны СНД і далёкага замежжа назва краіны пішацца на беларускай мове, а таксама ў лацінскім варыянце альбо на мове краіны атрымальніка.

Такім чынам, беларуская пошта далучыцца да агульных стандартаў Сусветнага паштовага саюза. У сувязі з тым, што ў наяўнасці застаецца вялікая колькасць канвертаў старога ўзору, тэрмін іх выкарыстання прадоўжаны да 1 лістапада. Аднак такі канверт прыгодны толькі для карэспандэнцыі ў межах Беларусі.

На канвертах пакуль што застанецца звычны індэкс з шасці лічбаў (плануецца, аднак, перайсці на пяцізначны паштовы код). Канверты атрымаюць розныя стандарты — на палову ліста з ваконцам, з малюнкам і г.д. Да гэтага часу былі толькі тры стандарты, цяпер іх будзе значна болей. Спецыяльныя паштовыя канверты будуць выпускаць для калекцыянераў. Акрамя таго некаторая частка канвертаў будзе самаклейкая, а гэта азначае, што не давядзецца выкарыстоўваць язык. Вырабляюць канверты на Барысаўскай папяровай фабрыцы, а таксама іх выпускам займаюцца розныя прыватныя фірмы.

Новы парадак напісання адрасу звязаны з тым, што ў свеце пры сартыроўцы пісем выкарыстоўваецца штрыхавое кадзіраванне. Беларускія паштавікі спадзяюцца на дапамогу Сусветнага паштовага саюза, каб перайсці на спрошчаныя сусветныя стандарты апрацоўкі карэспандэнцыі. «Індэкснае» абсталяванне, якім цяпер карыстаецца беларуская пошта, значна састарэла.

Як паведаміла начальнік аддзела арганізацыі і эксплуатацыі дзяржаб'яднання «Белпошта» Надзея Грыц, нядаўняе павышэнне тарыфаў на паштовыя адпраўленні не звязана з новым парадкам афармлення канвертаў. Нагадаем, што з 20 чэрвеня пісьмо па краіне каштуе 1.300 рублёў, у СНД, а таксама Літву і Латвію 2.900 рублёў (АВІЯ — 3.300 руб.), у краіны далёкага замежжа, а таксама ў Эстонію і Азербайджан — 4.400 руб. (АВІЯ — 7.500).

Алесь ДАШЧЫНСКІ

СПОРТ

СТРАЛЬБА: «КЛАСІК» МАРТЫНАЎ

Класікі ёсць не толькі ў літаратуры і жывапісу, але і ў спорце. У кулявой стральбе да такіх можна прылічыць Сяргея Мартынава. Зусім нядаўна ён паўтарыў абсалютны сусветны рэкорд у стральбе лежачы з малакалібернай вінтоўкі — 600 з 600. А цяпер вось стаў у Фінляндыі чэмпіёнам Еўропы ў стральбе з трох палажэнняў (па 40 выстралаў лежачы, з калена, стоячы) — так званым малакалиберным стандарце, — выбіўшы 1.179 ачкоў з 1.200.

ФУТБОЛ: «ДЫНАМА-93» РВЕЦЦА Ў ЕЎРОПУ

Футбалісты мінскага «Дынама-93» правялі ў Польшчы другі матч Кубка *UEFA-Intertoto* з «Паланіяй» (Замосць). Матч атрымаўся двухбакова вострым. Але ў першым тайме мяч толькі аднойчы пабываў у варотах — пашанцавала гаспадарам. Пасля перапынку мінчане правялі серыю скарасных атак, лідэрамі якіх былі Антуан Маёраў, Алег Аўгуль і Андрэй Турчыновіч. Два імклівыя рэйды Маёрава па леваму флангу скончыліся нацэленымі пасамі ў штрафную, дзе імі па-майстэрску распарадзіліся Турчыновіч і Аўгуль — 2:1. Поспех раскруцілі Дзмітрый Акуліч і той жа Турчыновіч. 4:1 — выдатная перамога! Нагадаем, што тыдзень таму мінчане дома выйгралі ў галандскага «Херэнвена» — 1:0.

У гэтай жа групе галоўны фаварыт германскі «Дуйсбург» пачаў з перамогі над дацкім «Ольбаргам» — 2:0. Ключавой, відаць, стане сустрэча ў Мінску ў суботу, дзе сустрэнуцца «93-е» і «Дуйсбург».

	Г	М	А
1. «Дынама-93»	2	5-1	6
2. «Дуйсбург»	1	2-0	3
3. «Ольбарг»	2	2-2	3
4. «Херэнвен»	1	0-1	0
5. «Палонія»	2	1-6	0

Паспрабуйце вушкі Холіфілда!

«БЕЛШЫНА» ПАКАЦІЛАСЯ НАПЕРАД

Мінска-магілёўскія разборкі прынеслі поспех сталічным майстрам: «Дынама» (Мінск) — «Днепр» — 3:1, «Тарпеда-Кадзіна» (Магілёў) — «Тарпеда» (Мінск) — 0:2.

Пасля 12 тураў перавага бабруйскай «Белшыны» відавочная:

«Белшына» — 31 ачко, «Дынама» (Мінск) — 25, «Лакаматыў-96» (Віцебск) — 24, МВКЦ (Мазыр) — 23, «Дынама-93» (11 гульняў) — 21, «Днепр» — 19, «Дынама» (Брэст) — 18, «Нёман» (Гродна) — 16 (11 гульняў), «Нафтан-Дэвон» (Наваполацк) — 15, «Атака» (Мінск) — 15, «Камунальнік» (Слонім) — 12, «Тарпеда» — 12, «Тарпеда-Кадзіна» — 10, «Трансмаш» (Магілёў) — 8, ФК Маладзечна — 8, «Шахцёр» (Салігорск) — 3.

БЕЗ СУМНЕВУ — БРАЗІЛІЯ

У паўфіналах Кубка Амерыкі зборная Бразіліі разграміла зборную Перу — 7:0 (па два мячы забілі чэмпіёны свету Рамарыё і Леанарда), а гаспадары турніру — балівійцы — выйгралі ў мексіканцаў — 3:1.

У матчы за трэцяе месца Мексіка нанесла яшчэ адзін удар Перу — 1:0. А фінал прынёс чаканую перамогу чэмпіёнам свету — 3:1. Галы пераможцаў на рахунку Дэнілсона, Раналда і Зэ Рабэрта.

ЗЕЛЕНЬ СПЕЕ

Маладзёжны чэмпіянат свету ў Малайзіі выйшаў на фінішную прамую. Квартэт мацнейшых склалі каманды трох кантынентаў — зборныя Аргенціны і Ірландыі, Уругвая і Ганы. У чвэрцьфінале аргенцінцы перадолелі супраціўленне бразільцаў — 2:0.

ТАЙСАН КУСАЕЦЦА

Матч-рэванш за званне чэмпіёна свету па боксе сярод цяжкавагавікоў-прафесіяналаў паміж уладальнікам тытула Эвандэрам Холіфілдам і прэтэндэнтам Майкам Тайсанам быў спынены пасля трох раундаў у сувязі з дыскваліфікацыяй прэтэндэнта. У другім Тайсан укусіў Холіфілда за правае вуха, пасля чаго быў папярэджаны, што ў выпадку паўтарэння такіх дзеянняў ён будзе дыскваліфікаваны. Тым не менш у трэцім раўндзе Майк зноў укусіў Эвандэра, на гэты раз ён адгрыз паўдзюйма левага вуха. Рэферы слова стрымаў — перамога прысуджана Холіфілду. Пасля гэтага вердыкту ў зале пачалася патасоўка паміж прыхільнікамі баксёраў, якая перакінулася на вуліцы Лас-Вегаса. А кавалачак вуха падабраў адзін балельшчык і аддаў яго пацярпеламу.

«ФОРМУЛА-1»: ПАЎКРУГЛАЯ ЛІЧБА ШУМАХЕРА

«Гран-пры» Францыі ў Маны-Курэ заваяваў Міхаэль Шумахер. Гэта яго чацвёрты поспех у гэтым сезоне і 25-ы за ўсе гады. Міхаэль, у адрозненне ад большасці канкурэнтаў, не стаў у час дажджу мяняць шыны. Ён рызыкаваў, ледзь не вылецеўшы з трасы, але фартуна яму ўсміхнулася — дождж скончыўся. Услед за лаўрэатам фінішавалі Хайнц-Харальд Фрэнтцэн («Уільямс»—«Рэно») і Эдзі Ірвайн, партнёр Міхаэля Шумахера па стайні «Ферары». Жак Вільнёў («Уільямс») аказаўся чацвёртым.

Лідзіруе па-ранейшаму Шумахер-старэйшы — 47 ачкоў. Вільнёў яму саступае ўжо 14 балаў. Фрэнтцэн — 19 і Ірвайн — 18 відавочна адсталі. У Кубку канструктараў наперадзе «Ферары» — 55 ачкоў і «Уільямс»–«Рэно» — 52.

ТЭНІС: ЗВЕРАВА І БАРАБАНШЧЫКАВА — ПА-ЗА ГУЛЬНЁЙ

На Уімблдонскім турніры пасля працяглых дажджоў выглянула сонца. Але яно не парадавала беларусак. Наташа Зверава прайграла расіянцы Алене Ліхаўцовай адкладзены матч першага круга — 2:6, 2:6. З такім жа лікам Вольга Барабаншчыкава саступіла першай ракетцы свету Марціне Хінгіс з Швейцарыі.

ВЫХОДЗЯЦЬ З КОМЫ

Прабыўшы больш за два тыдні ў каматозным стане, хакеіст «Дэтройт Рэд Уінгз» Уладзімір Канстанцінаў і масажыст гэтага клуба Сяргей Мнацаканаў паступова выходзяць з яго. Так, Канстанцінаву адключылі сістэму штучнага дыхання — запрацавалі лёгкія. Аднак гаварыць аб выхадзе з крызісу яшчэ рана.

ШАШКІ: «МІНСК-97»

У гросмайстарскім турніры традыцыйнага шашачнага фестываля «Мінск-97» пасля 4 тураў наперад выйшлі чэмпіён Еўропы Аляксандр Георгіеў з Расіі і міжнародны майстар з Мінска Аляксандр Булатаў — па 5 з 8.

ЧЭМПІЁН ТРЫМАЕ КЛАС

Чэмпіён Алімпійскіх гульняў 1992 г. па веславанні на байдарках і каноэ магілёўскі спартсмен Аляксандр Маякоў атрымаў бронзавы медаль на дыстанцыі ў 200 метраў сярод адзіночак на другім этапе Кубка свету, што прайшоў у венгерскім горадзе Сегед. А потым ён і сябры па камандзе ў спаборніцтве каноэ-чацвёрак на такой жа дыстанцыі занялі 2 месца.

Сямён ПЛОЦ

Дапамога з Гладбека

600 маламаёмных жыхароў Мазыра атрымалі вопратку абутак, дасланыя жыхарамі нямецкага горада Гладбек.

Гуманітарны груз у Мазыр на гэты раз прывезлі з Германіі кіраўнікі дабрачыннай групы «Бацькоўская ініцыятыва Чарнобыль» муж і жонка Юрген і Эдэльтраўд Катцэўскі. Вось ужо на працягу сямі гадоў гэтыя людзі прыязджаюць у Мазыр і прывозяць у якасці гуманітарнай дапамогі медыкаменты, прадукты харчавання, вопратку, дзіцячыя цацкі.

Цікава, што адзін з сяброў дабрачыннай групы Эрых Хамель — сам інвалід, але падчас вясновай місіі тысячу кіламетраў нялёгкай трасы да Мазыра ён самастойна пераадолеў на аўтамабілі з ручным кіраваннем.

Уладзімір ВАЛЕЎСКІ

Гомельская патэнцыя

Паміж Савецкім раёнам Гомеля і італьянскай правінцыяй Патэнца падпісаны дагавор аб супрацоўніцтве і ўстанаўленні пабрацімскіх сувязяў.

Дакумент прадугледжвае развіццё двухбаковых адносінаў у галіне эканомікі, культуры, медыцыны і адукацыі. Асобна агаворваецца дапамога італьянскай правінцыі ў арганізацыі аздараўленчага адпачынку дзяцей, якія жывуць у Савецкім раёне Гомеля.

БелаПАН

Сёлета Бабруйск таксама адзначае юбілей

У мінулыя суботу-нядзелю Бабруйск адсвяткаваў сваё 610-годдзе

Горад на Бярэзіне ўпершыню ўзгадваецца ў летапісах пад 1387 годам. Быў цэнтрам воласці, меў Магдэбургскае права. У пачатку XIX стагоддзя тут пабудавалі крэпасць, большая частка якой захавалася да сённяшняга дня. У Бабруйску быў адзін з цэнтраў дзекабрысцкага руху, тут меркавалася арганізаваць паўстанне супраць царскай улады. План быў распрацаваны С.Мураўёвым-Апосталам і М.Бястужавым-Румінымм, але не быў падтрыманы астатнімі.

У гады Другой сусветнай вайны тут адбылася аперацыя, вядомая пад назвай «Бабруйскі кацёл». Войскі Краснай Арміі здолелі акружыць 40-тысячную фашысцкую групоўку і ліквідаваць яе. Сёння Бабруйск — адзін з буйных беларускіх гарадоў з насельніцтвам больш за 250 тысяч чалавек.

У дні свята ў горадзе адчынілі ў новым будынку краязнаўчы музей і склалі вянкі да таго, хто, на думку гарадскога кіраўніцтва, найбольш спрычыніўся да гісторыі горада, — да помніка Леніну. Адбылося шэсце ветэранаў і канцэрты. Але, бадай, найгалоўнейшай падзеяй гэтых дзён стала адкрыццё новай спартыўнай залы, якая перададзена мясцовай школе гімнастыкі — лепшай у Беларусі. З яе выйшла шмат чэмпіёнаў свету, Еўропы, краіны. Некаторыя з іх выступілі на адкрыцці перад гледачамі.

Сымон ГЛАЗШТЭЙН

Унук шукаў і знайшоў дзеда, салдата Вермахта, пад Быхавам

З 1994 года немец Пітэр Хілд шукаў магілу свайго дзеда Фрыдрыха-Карла Шутца ў Беларусі

Ён ведаў, што дзед загінуў і быў пахаваны ў гады апошняй вайны ля вёскі Красніца Магілёўскай вобласці. Але вёсак з такой назвай было некалькі. У Пітэра захоўваўся ваенны здымак, на якім сфатаграфаваная магіла дзеда. Здымак надрукавала адна з нямецкіх газет, і мясціны на ім праз 50 гадоў пазнаў другі салдат, што ваяваў тут. Ён і паведаміў — шукайце дзеда ў Быхаўскім раёне.

На працягу трох гадоў прыязджаў у Беларусь Хілд і займаўся раскопкамі. У першы год знайшлі вялізную брацкую магілу, дзе ляжалі парэшткі 857 забітых у тую вайну жыхароў быхаўскай вёскі Красніца. Магілу ўпарадкавалі і паставілі два чорныя крыжы — праваслаўны і каталіцкі. У мінулым годзе знайшлі яшчэ адно месца, дзе ляжалі чалавечыя парэшткі. Сярод іх Пітэр Хілд урэшце ўбачыў сляды дзеда — Фрыдрыха-Карла Шутца. Быў знойдзены іменны медальён і нават гумавыя боты, што жонка даслала мужу ў далёкім 42-м. Магілу таксама ўпарадкавалі, труну з парэшткамі дзеда Хілд адвёз дадому і нядаўна паставіў там яму помнік.

А пасля гэтага Пітэр Хілд вырашыў прафесійна заняцца ваеннай гісторыяй і паступіў вучыцца ва універсітэт.

Сымон ГЛАЗШТЭЙН

© СВАБОДА Падпісны індэкс 63887 E-mail: edit@svaboda.minsk.by СВАБОДА ў Internet: http:\\www.gis.minsk.by Спасылка на газету СВАБОДА абавязковая Наклад 34.420
Нумар падпісаны ў друк 30.06.97 (15:00) Надрукавана на паліграфічнай фабрыцы «Чырвоная зорка» (г.Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3) ЛВ № 215 Заказ 322